

БЕЛАРУСКАЯ МОЛАДЬ

**Выдаюць: Згуртаванье Беларускае Моладзі ў Амэрыцы
Саюз Беларуска - Амэрыканскае Моладзі**

16

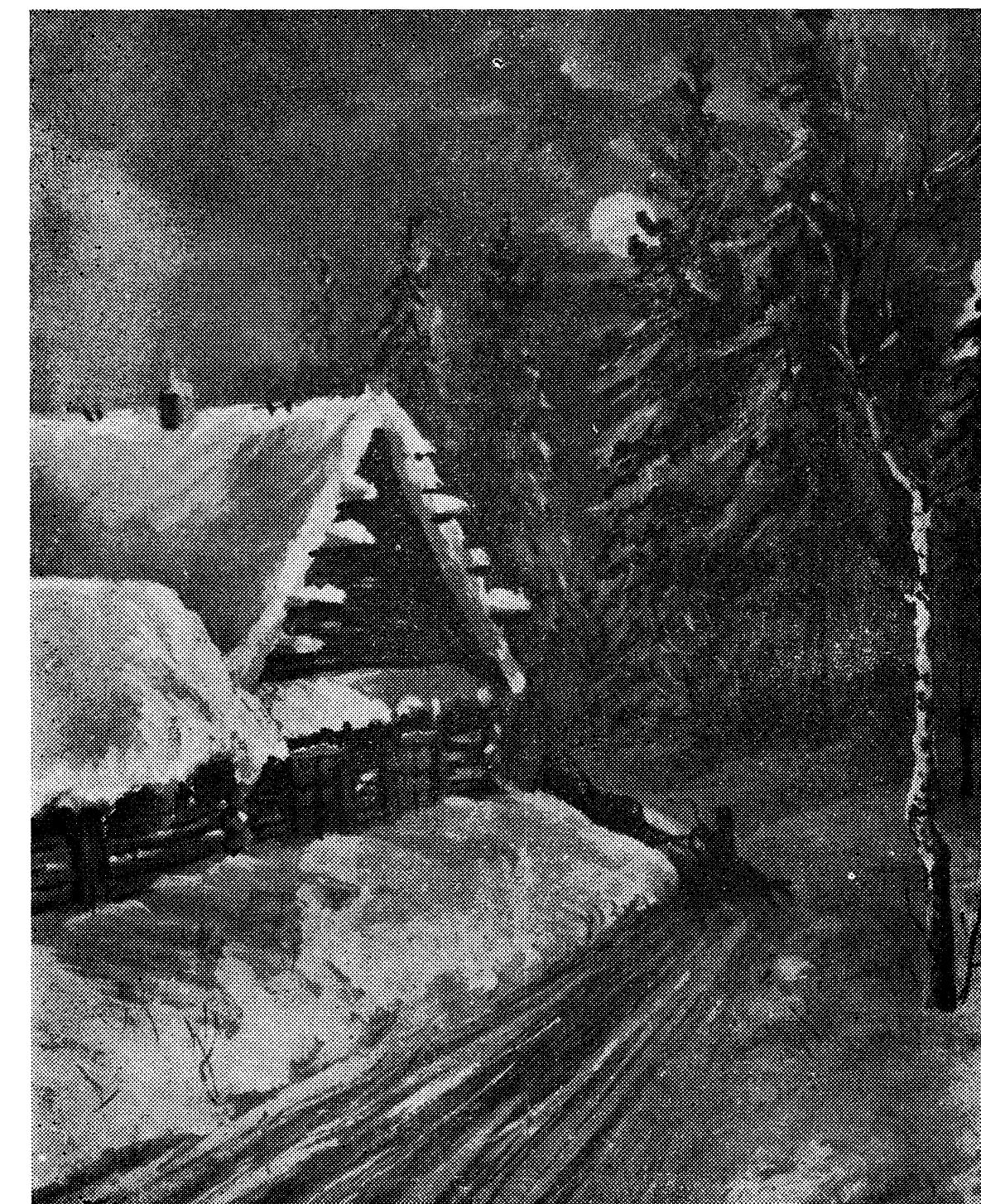
BYELORUSSIAN YOUTH

**Published by: Byelorussian Youth Association of America
Byelorussian - American Youth Association**

1962

ЗЪМЕСТ

бал.	бал.
На грамадзкія тэмы -----	2
C. Коўш. Беларускія Каляды -----	3
<i>V. Zubkouski. The elements of Soviet Colonialism -----</i>	<i>5</i>
<i>Licovin. Byelorussia Since 1945 -----</i>	<i>7</i>
Сымон Брага. Скарына ў Падуі -----	8
Ант. Адамовіч. Лірмік краіны ветлай 14 -----	14
<i>J. Zaprudnik. Ideological unrest -----</i>	<i>17</i>
K. Юхневіч. Чорт -----	20
M. Віленскі. Беларускія школы на эміграцыі -----	24
Насьпелая справа -----	26
Хроніка -----	27
Выстаўка В. Жаўняровіча -----	28
Амерыканскі Музэй Іміграцыі -----	30
Важнейшыя даты -----	31
Новыя выданыя -----	31
K. Міхалюк. Крыжаслоёе -----	32

БЕЛАРУСКАЯ МОЛАДЗЬ**Квартальны часопіс беларускага маладога пакаленія ў Амэрыцы****Выдаюць: Згуртаванье Беларускага Моладзі ў Амэрыцы****Саюз Беларуска - Амэрыканскага Моладзі****Рэдагуе: Калегія****Год. выд. IV****КАСТРЫЧНІК—СЫНЕЖАНЬ 1962****№ 16****Рэдакцыйная камелія
і адміністрацыя:****М. Бахар****Я. Запруднік****В. Кіпель****В. Мельяновіч****М. Палюховіч****М. Сенька****В. Станкевіч****Ю. Станкевіч****В. Царпіцкі****Л. Шурак****НАШЫЯ ПРАДСТАУНІЦТВЫ****ЗША**

Miss Helen Lukjanczuk, 2560 W. 10th St., Cleveland 13, Ohio

Mr. M. Kuczura, 1217 N. Wolcott Ave., Chicago 22, Ill.

Miss S. Pleskacz, 17574 Brush Ave., Detroit 3, Mich.

Mr. M. Sienka, 24 Herman St., South River, N. J.

Канада

Mr. U. Baranovich, 111 Lindsey Ave., Toronto, Ont.

Mr. J. Babrouski, 1008 Dovercourt Rd., Toronto, Ont.

Miss M. Ignatau, 7808 Birman St., Montreal, Que.

Ангельшчына

Mr. A. Laszuk, 97 Moore Park Road, London S. W. 6

Бэльгія

Mr. M. Streczyn, Place Hoover 19, Louvain

Аўстралія

Mr. W. Akavity, 80 Tapleys Hill Rd., Royal Park, S. A.

Mr. M. Nikan, 14 Steel St., Spotswood, Victoria

Mr. A. Vasilenia, 39 Edwin St., Croydon, N. S. W.

"BYELORUSSIAN YOUTH", 401 Atlantic Avenue, Brooklyn 17, N. Y.**Гадавая падпіска у ЗША і Канадзе — \$2. Грашовыя пераказы выстаўляць на:
"BYELORUSSIAN YOUTH"****Text in English and Byelorussian. Four times a year. Supplements issued irregularly.****Бач. 1 : „Марозная Ноч” В. Жаўняровіча****Вясёльых Святау!****Шчасливага Новага Году!**

ПАВЕДАМЛЕНЬНЕ

Пачынаючы ад гэтага нумару, часапіс „Беларуская Моладь” выдаецца арганізацыямі: Згуртаваньнем Беларускае Моладзі ў Амэрыцы (ЗБМА) і Саюзам Беларуска-Амерыканскай Моладзі (СБАМ).

У рэдакцыйную калегію й адміністрацыю „БМ” увайшлі новыя працаўнікі — сябры СБАМ.

Карэспандэнцыю, матар’ялы й аплату на часапіс просім сладзь на адрасы:

“Byelorussian Youth” — 24 Herman St., South River, N. J.

Або:

“Byelorussian Youth” — 401 Atlantic Ave., Brooklyn 17, N.Y.

Рэдакцыйная Калегія.

НА ГРАМАДЗКІЯ ТЭМЫ

Падзел грамадзства паводле палітычных перакананьняў — не навіна й зьява нармальная; калі палітычная разнадумнасць памагае вядзенію дзяржаўных справаў і развівае самастойнае думанье грамадзянаў, дык гэтую зьяву трэба вітаць.

Нажаль, у беларускай эміграцыі палітычны падзел меў, і трэба прызнаць, мае, не заўсёды пазытыўны харктар. Мала таго, што беларускія палітычныя групы не знаходзяць, ня хочуць шукаць супольнае мовы для дыскуставаньня разбежнасцяў (праграмных, тактычных і да г. п.), але навет *паважна ня думаюць* наладзіць супрацоўніцтва ў арганізаваныні агульна-беларускае палітычнае рэпрэзэнтациі, узгадаваныні супольным высілкам маладога пакаленія й г. д.

Мы — малодшыя, актыўныя сябры розных наяўных арганізацый, ставім сабе за мэту знайсьці супольную платформу да *супрацоўніцтва на агульна-беларускай грамадзкай ніве*. На нашу думку, гэткае супрацоўніцтва не вымагае ліквідацыі ці задзіночаньня традыцыйных партыйных і непартыйных палітычных арганізацый, а толькі *задзіноганьня сілаў* дзеля адolen'ня тых конкретных і цяжкіх заданьняў, што сяньня стаяць перад намі:

- інфармаваньня вольнага съвету аб вызвольным руху беларускага народу,
- эфектыўнай палітычнай рэпрэзэнтациі навонкі, і
- ўтрыманьня моцнага беларускага грамадзства на эміграцыі.

Часапіс „Беларуская Моладь” ужо стаўся супольным органам друку дзявюх арганізацый: Згуртаваньня Беларускае Моладзі ў Амэрыцы й Саюзу Беларуска-Амерыканскай Моладзі. Мы хочам верыць, што гэты наш супольны голос зробіць шмат для поўнага задзіночаньня нашых сілаў і прычыніцца да ўзмацненія агульна-беларускае грамадзкае працы ў вольным съвеце.

БЕЛАРУСКІЯ КАЛЯДЫ

Рымляне дзялілі месяц на тры асноўныя даты: календы — першы дзень месяца, іды — сярэдні дзень месяца і ноны — дзяяўты дзень перад ідамі.

Календы, або першы дзень кожнага месяца — гэта якраз той рубеж прамінулага й наступаючага. Беларускія каляды ў дахрысьціянскім значаньні — гэта якраз той рубеж прамінулага й наступаючага. Уся міталягічная філязофія пагансках славянаў наагул і племяў, зь якіх склаўся беларускі народ — гэта бег часу, бесперапынны працэс адміраныя й адживаныя. У цэнтры гэтага працэсу стаіць сонца — крыніца жыцця.

Зусім зразумела, што нашыя прашчуры ўвасаблялі свайго галоўнага паганскаага бога ў сонцы. Няма дакладных дадзеных аб тым, што ўсе славянскія племі ў перадхрысьціянскую пару мелі аднаго галоўнага бога, але няма сумлеву, што пад рознымі імамі яны сабе ўяўлялі адзіную зъяву — сонца. У палабскіх славянаў за такога галоўнага бога быў Сьвентавіт, Памаране аддавалі пашану Трыглаву, Абадрыты маліліся Сварогу, а нашыя беларускія прашчуры кляняліся Даждобогу. За ўсімі гэтымі іміямі хавалася адзіная для іх існасць — сонца, бог дабрадзеяства й жыцця. Яму пакланяліся, яму маліліся паганская сьвятары, яму съпявалі песні - закляцці земляробы, яму складалі ў вахвяру казу жывёллагадоўцы, спалучаючы сваё ахвярапрыношанье з адмысловым рытуалам. Рэшткі таго рытуалу захаваліся да нашых дзён у звычай вадзіць казу. Гэты звычай цяпер набыў камічна - гульлівых формаў: хлапца апранаюць у вывернуты поўсцяцій навонкі кожух, на твар надзяюць казыліную маску ды водзяць ад двара да двара, загадваючы яму танцаваць ды съпяваць адмысловыя песні. Гаспадары даюць падарунак гэтай грамадзе, быццам хочучы прыдабрыцца старой традыцыі ахвярапрыношаньня, заслухаўшыся ў слова песні:

Дзе каза ходзіць —
Там жыта капою,
Дзе каза родзіць,
Дзе каза нагою —

Там жыта рогам —
Дзе каза стогам.

У разуменіі нашых пагансках прашчураў Каляды былі съвятам звароту пары. Сонца закончыла сваё гадавое вандраваньне. Гэта ня толькі вандраваньне, — гэта адначасна змаганье съвятаў добра супраць цемры й зла. У аснову рэлігійнае філязофіі нашых пагансках прашчураў пакладзены прынцып дуалізму, два існасці — змаганье добра із злом. Напару перамагае зло, і крыніца добра — сонца губляе сваю прамяністасць. Аднак добро пераможа. Дармо лютуе завеямі й марозам Зюзя - Зіма, — сонца зьбираецца зь сіламі, нач робіцца карацейшая, сонечныя праменіні весялей загулялі ў крышталіх сънягоў. Сонца, Даждобог, Ярыла усміхнуўся людзям надзеяй новых лепшых дзён. Гэта Каляды.

... У пару безнадзейнага заняпаду людзкое маральнасьці, калі здавалася, чалавечы род стаяў над прадонынем, калі нашчадкі Адама й Евы ня бачылі ніякае надзеі ды вобмацкам шукалі дарогі ў будучыню, тады ў бедным бэтлеемскім вярцепе нарадзілася Дзіця. Яму далі імя Ісус. Над вярцепам загарэлася зорка. Яна асьвятліла шлях чалавецтву. Яе пабачылі ўсе: і тыя найменшыя спаміж людзей пастухі бэтлеемскія, і мудрыя з мудрых цары з усходу. Святое тае Зоркі зазвязала ѹ нашым прашчурам. І яны прынялі Ягоную навуку ды пайшлі тым шляхом, што Ен паказаў. Дзень Ягонага нараджэння яны спалучылі з днём перамогі свята над цемраю, добра над злом. Такім парадкам нашыя прашчуры ўклалі новы зьмест у старыя Каляды. Калядоўшчыкі з зоркаю пайшлі з новай песні:

Калядкі ў Беларусі. Абраз Бэра 1885 году.

Неба і зямля, неба і зямля
снянья ўрачыстуюць,

Пастыры людзям, пастыры людзям
радацьца спавястуюць.
Хрыстос радзіўся, Бог узыяўіўся . . .

Зрабіліся непатрэбнымі старыя багі. Адзіны Бог свяцла ѹ праўды нарадзіўся, каб перамагчы цемру ѹ зло. Яму пакланіўся беларускі народ. Але старыя традыцыі засталіся дагэтуль. Да Бога, народжанага ў Бэтлееме ѹ Ягоных святых, паплыла малітва земляробаў і жывёлагадоўцаў Беларусаў:

Хадзі, Ільля,
На Васіля,
Нясі пугу
Жыцьцяную.
Дзе махне —
Жыта расце. (народная беларуская)

З крыніцы новае жывое вады напіўся беларускі народ. У хрысьціянскіх калядах у дні нараджэння Хрыста ён знайшоў тое, чаго шукаў і не знаходзіў сам, але што знайшоў з ласкі Бэтлеемскага Дзіцяці, ды выліў сваю шчырую веру ў песнях, як гэта:

А ў полі, у полі
Бярозка стаіць, —
Святы вечар!
На тэй бярозцы
Свялечка гарыць, —
Святы вечар!
З тae свялечкі
Іскрачка ўпала, —
Святы вечар!

Іскрачка ўпала
Рэчачка стала, —
Святы вечар!
У тэй рэчачцы
Сам Бог купаўся, —
Святы вечар!
Сам Бог купаўся
Зъ святым Раством, —
Святы вечар!

С. Коўш.

The Elements of Soviet-Russian Colonialism in the Byelorussian SSR

"Who's the Colonialist Now?," "Mr. Khrushchev's Big Lie," "The Issue of Colonialism," these are the titles of articles in the leading American newspapers. Articles on Soviet-Russian colonialism are beginning to appear more and more often. We welcome this increased recognition and understanding in the Western World of colonialism as practiced by Moscow's Empire — a condition, about which free-world writers from the colonized countries have been writing for decades.

What are the devices of Soviet-Russian colonialism in the Byelorussian Soviet Socialist Republic, besides the main one — Russification? They are, in our opinion: territorial changes, depopulation, capital investment, planning, exploitation of natural resources, industry and agriculture. We are going to examine each of them briefly.

TERRITORIAL CHANGES. From the date of the formation of the Byelorussian SSR in 1919, the interests of the Byelorussian people were neglected. The Byelorussian ethnic territory was split among five states and still does not form one administrative unit. Such major Byelorussian cities as Smalensk, Bransk, Carnihau, Bielastok, Vilnia and Dzvinsk are still outside the BSSR. The present BSSR occupies only 2/3 of Byelorussia's ethnic territory (total area of ethnic

Byelorussia is 320,000 sq km; the area of the BSSR is only 207,600 sq km). But even this area has undergone considerable changes since 1939. Thus, the area of the BSSR in September 1939 was 233,700 sq km, in October 1939 — 226,789, in August 1940 — 224,142, and in December 1945 — 207,600 sq km.

All these changes of BSSR's territory took place without the consent of the Byelorussian people itself and without even any formal consultation with the

Supreme Soviet of the BSSR. The territorial changes were determined by Moscow alone — in Russian national interests.

POPULATION. Russian colonial policy toward Byelorussia is obvious in the demographic situation of the BSSR. There is a continuous decrease of the republic's population. In fact, the BSSR leads all Soviet republics with decreasing populations. According to the most decent publication on the subject¹⁾ the population deficiency of the republic is over 6,000,000 for the period 1939-1959. Two thirds of this number, or 4,000,000 is the loss due to deportations, political terror and forcible resettlements, and one third or 2,000,000 are war losses.

PLANNING. Economic planning in the BSSR is not guided by the national interests of the Byelorussian people. The principal aim of the planning in the BSSR is to set up such an interrelation between the various sectors of republic's economy, which would make it dependent on the economic system outside the republic. For example: the heavy industry in the BSSR depends entirely on Russian and Ukrainian steel and tool-making industries; oil refineries depend on oil from Bashkiria; the electric power network in the BSSR does not form a unified system, but is subordinated to larger power systems outside the republic. This happens because the planning in the BSSR merely executes directives issued by Moscow's planning body, which never takes the needs of the BSSR into consideration.

CAPITAL INVESTMENTS. During the period 1928-40²⁾ the Byelorussian SSR

1) A. Bahrovič. *Zicharstva BSSR* (Population of the BSSR). New York-Munchen, 1962.

2) — the period of intensive industrialization of the Soviet Union.

was getting about 1 percent of the total capital investment of the Soviet Union. The total output of the republic during the same period was 2.4 percent of the total output of the USSR. Consequently 1.4 percent of the Byelorussian capital was being withdrawn from the republic. Capital investment per capita in the industry during the same period was 154 rubles in the BSSR; in the Soviet Union as a whole it was 489 rubles. Investment per capita in the BSSR has been and still is much lower than in the Russian Federation: during the period 1959-65 the investment planned per capita in the BSSR will amount to 4,112 rubles against 8,127 rubles in the Russian republic.

The total investment in the economy of the BSSR during the period 1945-60 amounted to only about 70 percent of the capital goods destroyed in the republic during the World War II.

INDUSTRY. The Soviets like to emphasize what they call the industrial growth of the Byelorussian republic. Let's turn to the figures: the industrial output per capita in the BSSR is lower almost in all branches as compared with the output per capita in the USSR as a whole. For example, the output of electric power per capita in the BSSR is one third of that in the USSR as a whole. In 1955 the textile output per capita in the BSSR was 0.4 m against 29.5 m in the USSR as a whole.

In 1913 the Byelorussian provinces produced 0.88 percent of the gross output of the industry of Czarist Russia. At that time the population of Byelorussia was 3.6 percent of the population of the Empire. In the sixties the BSSR was producing 1.25 percent of the gross industrial output of the Soviet Union, and its population was 3.5 percent of that of the USSR. The figures show that the Byelorussian republic remains almost on the same level of industrial output as

it was 45 years ago. Byelorussia is still an industrially underdeveloped country. Whatever the profits from industrial growth in the republic, they are applied to the development of those branches of industry, which have an all-union significance and which use imported raw materials. Industry using local resources is neglected, and the raw materials are exported from the republic to be processed in the industrial centers of the Russian Federation. For example in 1955-57 the Byelorussian SSR produced over 20 percent of the USSR's flax: the linen production in the BSSR consumed during the same period only 12 percent

of the Soviet flax. Consequently, over 40 percent of Byelorussian flax was exported from the republic to be processed outside its boundaries. The situation is similar in the food industry: an increase in the output of agricultural raw materials does not serve the development of the republic's food industry, but corresponds to an increase in the export of unprocessed materials. In addition, about 78 percent of industrial production, processing local raw materials (chemicals, wood products) is exported, instead of being used to satisfy the needs of the republic. (First of Two Articles).

V. Zubkouski.

BYELORUSSIA SINCE 1945

(continued from No. 15)

The continued resistance of the Byelorussian people after World War II forced the Soviet government to strike at the root of this opposition — the sense of national identity and distinction which comes from the Byelorussian language and culture.

The systematic russification of the country was now renewed and intensified, special emphasis was put on russification of higher education in the BSSR.

The anti-Russian revolts of 1956 in Hungary and Poland encouraged many young Byelorussian students and intellectuals to raise their voice in protest against the increasing discrimination of Byelorussian language and culture in general.

These protests produced some results.

The newspapers began to discuss more extensively the period of the 1920's and its literary and cultural traditions¹⁾. Some of the writers and poets of this period were brought back from banishment: Uładzimir Duboŭka, Andrej Aleksandrovič, Mikoła Chvieda-rovič, Janka Skryhan. Others, who perished in jails or in Siberian exile, were rehabilitated posthumously: writers M. Harecki, M. Zarecki, Zmitra Žyłunovič, Płaton Hałavač, the poet Uładzimir Chadyka, the dramatist Uładyslaŭ Hałubok, the philologist and political leader Branislaŭ Taraškievič and others.

Possibly due to pressure from young Byelorussian intellectuals, the Soviets have recently returned the remains of one of Byelor-

1) Refer to BY No. 11 : "Byelorussia Between Two World Wars".

(Continued on p. 12)

СЫМОН БРАГА

СКАРЫНА ў ПАДУІ

Да 450-годзьдзя дакторскага экзамену Скарыны

Калі ў каstryчніку 1512 г. аднёю з дарогаў паўдзённых схонаў заходніх Альпаў на ўраджайную нізіну ракі По спушчаўся малады падарожнік, сын Лукаша Скарыны, купца полацкага, Францішак, дык за местам Трэвісо на кругавідзе неўзабаве перад ім замаячыла ѹ сама мэта ягонага далёкага падарожжа — старавечная, багатая Падуя. Магутныя абаронныя муры места зоркаму падарожнаму з далёкага паўночнага краю гаварылі бяз словаў, што падуанцы ўмелі ня толькі працаваць, жыць і весяліцца, але наважаныя былі ѹ бараніць сваё места, свой дабрабыт і сваю свободу. Тры гады ўсяго мінулі, калі ѿ гэтым пераканаліся супраціўнікі Падуі. Астуپіла тады места сорактысочна злучанае войска нямецкага імпэратора й папы. Ды падуанцы не спалохаліся, цяжкую аблогу вытрымалі ѹ змусілі ѿ канцы пераважныя варожыя сілы адыйсьці ад места зь нічым.

Ды не ваенныя чыны ѹ слава Падуі ѹ ня ейныя багацьці надзілі ѿ свае муры юнака. Навет і ня ведамыя ды галосныя ѿва ўсёй Італіі ейныя мастацкія скарбы, як пышная величная базыліка сьвятога Антона Падуанскага, патрона места, ці твор несьмяротнага Донатэллы — высака перад базылікою узвядзеная статуя бясстрашнага коньніка-воя Гватэмалеты. Ані сладкія на ўсю Італію ѹ Эўропу фрэскі падуанскіх сьвятыняў — старыя Джыёты ды новыя Мантэні.

Падуя цягнула маладога Скарыну да сябе як знанае шырака ѹ усімі прызнанае вогнішча науки ѹ веды. Нездарма стары, яшчэ ѿ 1222 г. паўсталы падуанскі ўніверситет правалі

тады „сусьеветным съветачам”. Вось да гэтае жыватворнае крыніцы веды ѹ мудрасці юнак і кіраваўся, дзеля је наважыў адбыць ён і небяспечную далёкую дарогу. Хоць Скарына ѹ меў ужо дактарат „вызваленых науку” — філязофіі — ды амбітнаму юнаку рупіла дамагчыся ѹ другога, у галіне науку лекарскіх. І не якім іншым, але падуанскім якраз дыплёмам закончыць і ўкаранаваць свае восьмігодныя ўніверсітэцкія студыі.

Былі прычыны на тое, што зь ці малога тады ўжо ліку ведамых эўрапейскіх універсітэтаў для завяршэння свае акадэмічнае адукацыі Скарына падаўся якраз да ўніверсітэту падуанскага. Ужо сваім палажэннем на скрыжаваныні эканамічных шляхоў і духовых міжнародных сувязяў, сувязяў найперш між Італіяй і ўсходам Эўропы ды Грэцыяй, места ѹ ўніверсітэт былі натуральным прыстанішчам для выхаджэнцаў з краёў усходніх Эўропы. Гэта галоўна праз Падую і Вэнэцыю ѿ Італію ѹ усю заходнюю Эўропу прасякала вялікая античная спадчына Грэцыі, ейнае мастацтва і пісьменства — „грэцкая веда” — ня чужая ѹ Скарынавай праваслаўнай Беларусі. Пры тым, падуанскі ўніверситет славіўся гэнай парой ладнаю свободою ѹ выкладаныні. У вадваротнасць хоць-бы славістаму ўніверсітэту парыскаму, дзе панаваў строгі сярэднявечны рэжым ды абавязвала бяскрытычна вернасць старым науковым аўтарытэтам, тут выявілася значная свобода думкі ды дапушчалася крытыка ѹ аўтарытэтаў. Тут зайдёды больш увагі ѹ прызнанія знаходзілі новыя ідэі ѹ пагляды. У Падуі навет і „гарэтыкаў” за іхныя

Партрэт Доктара Францішка Скарыны ѿ *Sala Del Quaranta*
Падуанскага Універсітэту. Маляваў *Giacomo Del Forno*.

Бакавыя заставіцы з Скарынавага Віленскага Апостала 1525 году.

„грэшныя” думкі не палілі, як ці раз тады здаралася, але часта навет і баранілі дый ахоўвалі. Таму ня дзіва, калі Скарыну, што вырас з народу ѹ краю, дзе рэлігійная, нацыянальная ѹ палітычна талеранцыя былі старавечна ўжо традыцый, духовая атмасфера падуанская якраз ўніверситету была свойская, тут чуўся ён „у сябе ўдома”.

Калі ня шмат вестак дайшло да нас пра доктара Скарыну, ягонае жыцьцё ѹ дзейнасць, дык, на вялікае шчасльце для нас і гісторыі, архіві Падуі добра перахавалі пісаныя палаціне акты, у якіх жыва дый яскрава апісаны ўвесь ход Скарынавых дакторскіх экзаменаў, што адбываліся 450 год таму. Гаворыцца ѹ іх, што ѹ пятніцу, 5 лістапада 1512 году, а гадзіне 17-ай, у касьцеле сьвятога Урбана, віцэпрыёр калегіі мастакоў і мэдыкаў університету, прафэсар доктар мэдыцыны Тодар Мускаты, склікаў адмъслове паседжанье рады калегіі дый звярнуўся да скліканых із словамі:

„Дастойныя спадары дактары! Прычына склікання Вашых Дастойнасцяў гэткая: ёсьцека тут дужа наўчоны, бедны юнак, доктар маствацтваў, што прыбыў з вельмі далёкіх ад гэтага праслаўнага места краёў, за чатыры тысячы, ці можа й больш, міляў, для павялічэння славы ѹ гонару гэтага места, ягонага цвітучага супольства, а таксама нашай славнай калегії, дый просіць прызнаньня сабе наукоўцае годнасці ѹ мэдыцыне дармова... Юнак гэты, гэта Францышак, сын нябожчыка Лукаша Скарыны з Полацка, Русіч (Ruthenus)... Калі Вашыя Дастойнасці дазволіце — увяду яго ѹ прадстаўлю...”

Уведзены юнак ветліва прасіў сам надаць яму мэдыцынскую годнасць дармова, ды прыракаў затое ўсюдых

шырыць славу ѹ гонар і калегіі, і ейных дактароў. Пасыль аптытаныя Скарыны сябрамі калегіі дый абмеркаваныя ягонае просьбы, прафэсар Мускаты паставіў справу на галасаваньне. Хто прыхінаўся да просьбы, меў кінучь свой голас у чырвоную урну. Хто быў супраць — у зялёную. Гала́сы ўсіх палі ѹ чырвоную урну.

Назаўтрае, у суботу 6 лістапада, у тым-же касьцеле сьвятога Урбана, а гадзіне 22-ой, перад прафэсарамі мэдыцынскай калегіі адбыліся спробныя экзамены Скарыны. Апякунамі-прамотарамі таленавітага дактаранта былі прафэсары: Баўтрамей Барысоно, Францышак дэ Ноалі, Францышак Эстэнсы, Геранім а Мулё й Геранім дэ Урбіно. Апітвалі яго па пунктах, якія ён сам сабе тae-ж раніцы вызначыў. На ѿсе пытаныні Скарына адказваў быстра, разумна, съветла. Красамоўна разъвіваў ён свае думкі, умела ѹ трапна зьбіваў супраціўныя довады, шмат патрэбных цытатаў прыводзіў з памяці. Скарына такое добрае ўражанье зрабіў на сяброў калегіі шырынёю веды, красамоўнасцяй і дастойным захаваньнем, што 14 прафэсароў-экзамэнатаў адназгодна прызналі юнака за годнага дапушчэння да экзамену дакторскага.

За тры дні, у вячорак 9 лістапада, пры вельмі ўрачыстых абставінах, адбыўся — ужо ѹ біскупскім палацы — rigorosum et tremendum examen — „строгі ѹ страшны” экзамэн Скарыны на доктара лекарскіх наукаў. Апрача 24 прафэсароў, зь якіх цяпер складалася экзаменацыйная калегія, былі падуанскі біскуп Паўла Забарэльскі, апостальскі адміністратор і прэсбітар кардынал Сыкст, вікарны біскуп суфраган, віцэрэктар Almae Universitatis Artisterium Францышак Фульманэлі з Вэроны ѹ духавенства, студэнты, выдатныя мяшчане Падуі.

Перад гэткаю вось высокаю ѹ разам люднаю аўдыторыяй Скарына съмела ѹ красамоўна разъвіваў свае пагляды на даручаныя яму раніцою пункты-тэзы, дасканальна ѹ быстра адказаў на ѿсе пытаныні, рабоча адбіваў ѿсе закіды. У выніку, уся калегія ѹ вадзін голас — concorditer ac concorditer — прызнала Францышку Скарыну годным дакторскіх ступені ѹ лекарскіх наукаў, што ѹ традыцыйной урачыстай форме тут-же было ѹ апавешчана, а галоўны прамотар, прафэсар Барысоно, ад імя свайго ѹ калегіі, даручыў маладому наўчонаму азнакі дакторскіх годнасці.

Гэтак наважанасьць і цвярдая воля таленавітага юнака - палачаніна перамагла ѿсе цімалыя перашкоды, што ляжалі на шляху між родным Полацкам і далёкаю італьянскаю Падуяй, ад хатняе науки граматы на рукапісным старым Псалтыры, да ўніверсітэцкіх дыплёмаў і годнасцяў наўчонага доктара. Прагнены науки Скарына дамогся адукцыі ѹ веды, якою на палову пераростаў сваіх і найболыш

асьевечаных суродзічаў - сучаснікаў. Гэта пазыней стала асноваю да шырокасці Скарынава пісьменніцкага ўздымаўшага дзеяньня, што пакінула вельмі важныя яскравыя съледы ѹ гісторыі літаратуры ѹ культуры Беларусі ѹ ўсёй Эўропы.

Працаю свайго жыцця доктар Скарына выканану дадзенае калегіі прызначэнне шырыць славу ѹ павялічаць гонар калегіі, університету, места Падуі. Падуанскі ўніверситет доктарам Скарынам ганарыца ѹ сяньня. У ўніверсітэцкай „Залі сараку” — Sala dei Quaranta — дзе знаходзіцца сорак партрэтаў найболыш славных і выдатных мужоў, што праішлі праз муры ўніверситету за больш як 700 год ягонага існаваньня, сярод гэткіх сучасных съветачаў науки ѹ мастацтва, як Мікалай Капэрнік, Галілео Галілей, Лёдовіко Арыёсто, Торквато Тассо, Андрэй Бэзалі, Уільям Гарвэй, кіасеуецца ѹ партрэт нашага суродзіча — Францышку Скарыну з Полацка, у лекарскіх і възваленых науках доктара.

* * *

Каб мы... усякага труду ѹ скарбаў для паспалітага добра ѹ для айгыны свае не шкадавалі, бо ад прыраджэння звяяры, што ходзяць у пустыні, знаюць ямы свае; птушкі, што лётаюць па паветры, ведаюць гнёзды свае; рыбы, што плаваюць па моры ѹ у рэках, гуюць віры свае; пголы ѹ тым падобнае, бароняць вульляў сваіх; тако-ж і людзі — дзе зрадзіліся ѹ ускормленыя сучь па Бозе, к тamu месицу вялікую ласку ѹ маюць.

З прадмовы Ф. СКАРЫНЫ да кнігі ЮДЫТЫ.

* * *

Ня толькі самі сабе нараджаемся на съвет, но болей ка службе Божай і паспалітага добра.

З прадмовы Ф. СКАРЫНЫ да кнігі ЭСТЭР.

Замест калядных а інагодніх зычэнняў — даем на фонд „Беларуская Моладзі” 5 даляраў.

Др. Я. Станкевіч із жонкаю.

— Аддзел Саўт Рывэр — Нью Брансвік разам з кіраўніцтвам жадае ўсім сябром ЗВМА ѹ Амэрыцы вясёльих Святаў і шчасльівага Новага Году!

Byelorussia Since 1945

(Continued from p. 7)

sia's greatest poets — Janka Kupała, to Miensk from Moscow, where he committed suicide in 1942.

Also the literary heritage of non-communist writers of the Byelorussian cultural renaissance²⁾ has been recognized to some extent. Writings of *Vincuk Dunin-Marcinkievič*, *F. Bahuševič* and *Maksim Bahdanovič* were published recently.

Public interest in Byelorussian history — systematically suppressed up to now, was revived. New articles and books have been written about such famous figures as *Dr. Franciš Skaryna*, the translator of the Bible into Byelorussian and the first printer in Eastern Europe, and *Kastuś Kalinoŭski*, the leader of the anti-Russian revolt of 1863. Of course, even *Kastuś Kalinoŭski* must be portrayed in these publications as friendly to Moscow: anti-Czarist, but not anti-Russian. Such a portrayal is completely false; the newspaper "Mužyckaja Praūda" (Peasants' Truth), published by Kalinoŭski, is full of warnings against russification, which is a Soviet as well as a Czarist policy. The need for a pro-Russian interpretation puts Soviet historians in a very awkward position: they can write volumes about *Kalinoŭski* and his "Mužyckaja Praūda", but do not dare to reproduce a single page of this newspaper.

Opposition to economic exploitation of Byelorussia

Being a part of the Soviet Union since 1920 has not resulted in any advantages for Byelorussia's economy. In comparison with the economy of the Russian republic it may be described as underdeveloped. The country is being used as a source of raw material (grain, flax, potatoes, timber, mineral salts) for the processing industries of the Russian republic. Instead of building such industries in Byelorussia itself and providing jobs for young people from the overpopulated countryside, the Soviet authorities are sending thousands of young Byelorussians to work in remote corners of the Soviet Union — in Kazakhstan, Siberia, Karelia...

The Byelorussian agriculture — now the backbone of country's economy, is always neglected in the various Soviet agricultural plans. These plans are all geared to supply enough food for the Soviet industrial empire, aiming at world domination; they never take into account the needs and possibilities of a predominantly agricultural region, such as Byelorussia. Recently, — in 1961 - 2 the

2) Refer to "Pioneers of Byelorussian cultural renaissance" in No. 8 of "BY". *Maksim Bahdanovič* actually does not belong to this period. This very talented poet — the classicist of modern Byelorussian literature wrote in the first decades of this century and died in 1917, at the age of 26.

Byelorussian farmers replied to the Soviet economic squeeze by a virtual boycott. In 1961 the delivery quotas for certain products from the BSSR were fulfilled only 50% and the republic was singled out for another round of purges. Khrushchev's trip to Byelorussia in March of 1962 to investigate the causes of the agricultural fiasco almost cost him his life: in Miensk he was greeted by a street riot and was shot in the right hand (presumably by the head of the local police, whom he castigated for incompetence).

The Soviet government expenditures in Byelorussia and capital investment into various parts of the Byelorussian economy are far lower than the average for the Soviet Union as a whole. Often the people themselves must organize their own meager resources in order to build schools, roads, bridges — which should be the responsibility of the Soviet state.

In 1959 a Byelorussian Communist, M. Aŭchimovič, who was at the time the chairman of the council of ministers of the BSSR, protested publicly against this economic discrimination. He criticized the government capital investment in the BSSR as being wholly insufficient for the needs of the republic. Shortly thereafter Aŭchimovič was dismissed from his position and replaced by a more loyal servant of Moscow.

* * *

Tired of economic privations and of the Communist Russian oppression, the Byelorussian people are now placing their hopes in the democratic Western World — on its understanding and support of the Byelorussian struggle for freedom.

The Byelorussian communities abroad are regarded as "ambassadors" of the captive people and are counted upon to make the free world aware of Byelorussia's enslavement. News about the activity and successes of the Byelorussian political exiles constantly find their way behind the Iron Curtain and spread quickly among the hopeful population.

In order to destroy this hope, the Soviet press has recently stepped up its campaign of slander against the Byelorussian political organizations abroad. The same Soviet propaganda³⁾ is being mailed regularly to individual Byelorussians abroad — with the purpose of intimidating them and paralyzing their political activity. Even though this campaign of intimidation by mail has had very little success, the postal authorities of the United States and of other countries of the free world should be made aware of the character of this unwanted mail, and stop its delivery to the citizens of Byelorussian origin.

Lićvin.

3) The newspaper "Hołas Radzimy" (Voice of the Homeland) and similar publications.

СТАРЭЙШЫЯ МАЛОДШЫМ

Ант. Адамовіч

ЛІРНІК КРАІНЫ ВЕТЛАЙ

(З успамінаў пра Міколу Равенскага — працяг з № 13)

Міхась Дуброўскі, гадунец таго-ж Брусаўскага Інстытуту, што ѹ Дубоўка ды Якаўчык, найболыш знаны быў нам зъ ягонага перакладу „Баляды Рэдынгской турмы” Аскара Уайлдса (Oscar Wilde), выданага за пару год перад тым „Маладняком” як адзін зъ першых нумароў ягонае „Кніжніцы” (ёсьць таксама ѹ Славянскім аддзеле Нью-ёркаўскага публічнага бібліятэкі). Нам вельмі падабаўся тады гэны пераклад — фактычна, першы пераклад больш-менш даўжэйшае рэчы ня толькі з англамоўнае, але й наагул з эўрапейскага паэзіі пабеларуску. Некаторыя радкі нек самі сабою за карбоўваліся ѹ памяці, часта цытаваліся намі дарэчы й недарэчы, проста так, — а ѹ мяне заселі аж дагэтуль, як прыкладам:

Ступала banda сарабандай,

Як мётлы на таку,

Рабіла рэзка арабескі

Завеяй на пяску.

Марыянэтак зь піруэтам

Цікавіла хадзіць...

Сам Дуброўскі аднак свой бяспрэчны, а мо ѹ немалы паэтычны талент ня толькі закапаў у зямлю, а проста затварніў у балота, жыцьцёвае балота... Працаўай ён тады „упраўдомам” — адміністратарам аднаго з жылых дамоў Масквы — пасада выгодная, найболыш магчымасцямі пабочных і нелегальных заработкаў у виставінах пэрманэнтнага жыльлёвага крызысу ѹ саветах, а асабліва ѹ Маскве — далёкая аднак і ад паэзіі і ад чаго-количы духовага наагул...

Дык у Дуброўскага мы й павячэралі, ды яшчэ як, мо нат і занадта, і заначавалі, бо дзеля познага часу

ужо ня было чым ехаць (здаецца, гэта толькі ѹ вадным нашым Нью-Ёрку публічны гарадзкі транспарт ня спыняецца, бо ня толькі ѹ Маскве, але нат у такіх заходніх сталіцах, як Лёндан ці Парыж, ён хоць частку начы, а ня ходзіць). Паважных гаворак, ці „інтермэдіяў”, пры вячэры ѹ памяці нек не захавалася, дыі хіба іх ужо й ня было, больш былі хіба звычайнія ѹ падобных разох і кампаніі анэксіі. Успамінаеца, што нач выдалася вельмі парная — цяпер здаецца, што з гэткіх, як найчасцей тут, у Нью-Ёрку ўлетку, дармо, што ѹ Маскве тое было, — і дарожны спаў зусім галляком, а ўраньні, сипяшаючыся, забыўся ніжніе сарочки, хапіўшыся яе ўжо наступное начы, калі мы вярнуліся да свае экспкурсіі — толькі гэтая дробязь і завалялася ѹ памяці ад тых гасцінаў у Дуброўскага.

Толькі за пару год прыгадалася гэная нач другою падобнаю начою, а за ёю ѹ „банда сарабандай”, і Воран зь „ніколі больш”, і Равенскі з альгебраю — але пра гэта крышку далей.

Наступны раз я спаткаўся з Равенскім ужо ѹ 1929 г. ўлетку. Тады ён прыяжджаў на вакацыі да свайго брата, калішняга загадчыка „Беларускага Рабочага Клубу”, што настаўнічаў пад Менскам. Разам зь ім прыяжджаў накаротка й Дубоўка. Супраца паэты і кампазытара тады была дасягнуўшы свайго ўзвышша — Равенскі пісаў опера, што мелася стацца першай беларускай операі наагул — „Браніславу”, на лібрэта, напісаное адмыслова для яго Дубоўкам паводле собсаке аднайменнае паэмі, ка-

гадзе перад тым апублікованае поўнасцяй.

Сэнсацыяй тады сталася аднак ня гэта опера, яшчэ толькі пачатая, а „Ліпнёвы гімн” Равенскага на слова Дубоўкі, якраз прывезены тады абодвымі з сабою. „Гімн” гэты быў прызначаны да свята „вызваленьня Беларусі ад белапалякоў”, адзначанага штогоду ѹ БССР 11-га ліпеня. Дубоўкавы слова былі „ідэялагічна вытрыманымі” — зусім неспадзянавана для яго тэю парою — знарочыстая „празаізацыя” гэтых словаў, часта ѹ гэтага паэты прыхватах у падобных выпадках, да тупаватых на такія рэчы партыйных „трывальнікаў ідэялёгій” не даходзіла. А ўжо ѹ нотах Равенскага пазнацца на чым-небудзь, нат проста рашчытаць іх, было зусім не для іх наагул. Дык „Гімн” быў прыняты імі з радасцяй, з надзеяй, хоць і неспадзеўнай, на пачатак нейкай „перабудовы” пракуднага паэты ды выданы разам з нотамі адмысловым дадаткам да святочнага нумару аж самой газэты „Звязды”, гэтай менскай „Праўды” (праўда, тут „падпёр” і „прапхнуў” яго наш хлопец, кагадзе якраз аформлены ѹ сяброх „Узвышша”, крытык Фелікс Купцэвіч, тады ледзь не заступнік рэдактара, утаямнічаны ѹ справу Дубоўкам).

Адылі, калі „Гімн” быў аддрукаваны й масава распаўсюджаны ізь „Звяздою” й так, зь месцаў, дзе спрабавалі выконваць яго, адразу-ж найшлі „трывожныя сыгналы”: музыка Равенскага, выявілася, ані не перадае спадзянаванае радасці „вызваленьня ад паноў”, а як-бы ѹ зусім наадварот — нейкі нячуваны цяжар пачуццяў тых, што праз гэнае „вызваленьне” пачулі сябе як ускочкіўшы з агнюды ѹ прысак... „Гэта ня гімн перамогі, а нейкі стогн, усёдна, як рабоў

на будаўніцтве піраміды эгіпецкага фараона Хеопса”, — пісалі з аднаго месца, як пераказваў Купцэвіч. Было нам тады ці мала съмеху каля ўдаласці гэтага „фартэлю” паэты й кампазытара, які мусілі проста пра��айтніць, не ablізываючыся, ягоныя цэнзары, рэдактары й выдаўцы, бо не выпадала-ж уздымаць нейкі вэрхал, распісваючыся тым самым у собскай неабачнасці й наагул небарачнасці. Съмех-жа ѹ нас тымі часамі ўжо рабіўся ўсё больш і больш рэдкім, а гэты хіба й стаўся зусім рэшнім — апошнім...

Ганаар за „Гімн” аўтаром усё-ж выплацілі, але Дубоўка, атрымаўшы яго на сябе ѹ Равенскага, ня меў ужо часу завесыці яго гэтаму апошняму на месца ягонага адпачынку ѹ брата, мусіўшы варочацца съпешна ѹ Маскву, дык папрасіў мяне зрабіць гэта. Праветрыца зь Менску ѹ недалёчкія Карзюкі (дарэчы, апяяныя калісь Купалам у вершы „У Карзюкох над Свіслачай” у зборніку „Шляхам жыцця”) да братоў Равенскіх, аднаго зь якіх ня бачылася ад прыемнай успамінамі малецтва пары „Беларускага Рабочага Клубу”, загадванага ім, — было адно ѹ вахвотку, і я адразу-ж падаўся туды.

Грошы Равенскому выпалі вельмі дарэчы — абодвы браты былі якраз у пэрыядзе скрайняй нястачы. Брат-гаспадар, як селавы настаўнік, наагул зарабляў нейкія сылёзы, а сям'і — як бобу, брат-госьць, хоць і „дзяржажаўны стыпэндыят” і бесісімейны, але жывучы ѹ самой Маскве, наўдачу ці жыў шмат замажней. „Палац”, у якім жыў і гаспадараваў першы, а гасціяваў другі, ня меў нат падлогі, а проста земляны ток — хатка, адно што ня курная, а так — селавая зь бяднейшых, цесная, цёмная, гнілая. Гаспадар і сям'я і з віраткі і з вы-

гляду — таксама сяляне зь бяднейшых і то вельмі, госьць хоць і ў гарадзкой маскоўскай кашулі, а босы таксама, порткі ў латах, хіба гаспадаровыя-братавыя...

У гэткіх абставінах я зь ня зусім ужо й спадзяванымі грашыма-ганарам за пракуду — ужо ня мог ня быць мілым гасцьцём. Успаміны-ж з пары „Беларускага Рабочага Клубу”, ад якіх пачалася й калі якіх найбольш і вялася гутарка, рабілі гэту гасціну запраўды мілаю, і, здаецца, для ўсіх. Цэнтрам гаворкі быў гаспадар, кампазытараў брат і калішні загадчык клубу; відаць было, што для яго, апрача ўсяго, гэта была нагода гутаркі ня будзённа-бытавое ці службова-прафесійнае, рэдкая хіба нагода ў ягоным шэрым жыцці больш гарашніка-селяніна, як настаўніка, і ён цешыўся ёю й стараўся выкарыстаць як мага, ня вельмі й даючы іншым дайсьці да голасу. Пастарэлы ды, як кажуць, змужычэлы, з загрубелым тварам і рукамі, зь ня вельмі акуратна, саматужна хіба, паstryганымі валасамі, смаляна-чорнымі з ладнай просвіяй, асабліва ў касмыкаватай барадзе, ён нагадваў какось, толькі адразу ня прыходзіла, каго.

Дык да гутаркі з самым кампазытарам у нас дайшло тады, калі ён выйшаў зы мною правесці крыху (крыха гэтая выйшла мала не да Менску). Тут я найперш пераказаў яму рэакцыю на „Ліпнёвы гімн”, і мы яшчэ раз пасъмяліся тым съмехам рэшнім. Асабліва спадабалася яму су-пастава зь Хэопсам. „А ведаеце, — казаў, — мне нат пачынае здавацца, што калі я перакладаў Уладзікаму ідэю на ноты, перада мною якраз і быў гэты вобраз... Фараоны-ж, праўда-ж, фараоны”.

Аднак, ня гэтыя жарты й пракуды, а „Браніслава” апанавала тады

нашую гутарку — мяне не магла ня цікавіць найболыш гэтая першая нашая опера, ён-жа якраз жыў тварэннем яе, кагадзе якраз, як тут признаўся, скончыўшы першы акт. На маё пытанье, як працуеца яму над апэрай, мне тут-же, падарозе ў кірунку да Менску, і быў з памяці напяняны гэты акт — зь ім і выйшла, што праvodзіны мяне мала не давялі да Менску.

Опера мелася пачынацца арыяй Лірніка да сялянаў — дасюль засталіся ў памяці найпершыя ейныя слова, напісаныя паэтам адмыслова для лібрэта (у выдрукаваным тэксьце памяты ні гэтых словаў, ні самое постаці Лірніка наагул ня было):

Дабрыдзень вам у згодзе і парадку!
Жадаю долі радаснай і съветлай,
Уроды ў полі і прыплоду ў статку
Жадаю вам і ўсёй краіне ветлай!

А запалі так гэныя слова так ня толькі, як першыя — з найпершым, наймацнейшым заўсёды для ўсіх моцных рэчаў уражаньнем — а таму найбольш, што чуючы іх із вуснаў самога створцы музыкі да іх і гледзячы на яго самога, паўстала перада мною ўпяршыню тады ягоная фігура як постаць якраз такога во Лірніка — лірніка „краіны ветлай” — постаць, у вобразе якое жывець ён у ўяве ў памяці маёй і дагэтуль — ды што ў маёй памяці-ўяве, а ці ня ў памяці са мое гісторыі мусіў-бы жыць...

І сама „краіна ветлай”, ветлы ейны народ „у згодзе і парадку”, дзеля гэтае евае ветлівасці лёгка апаноўваны ўсялякімі „фараонамі” гісторыі й катаваны, а баронены ў славе толькі вылучнаю якою Браніславаю — гэраічнаю помсташою зь ягоных шароў — паўсталі тады перада мною ў гуках, калі й ня „радасных”, дык запраўды съветлых, крышталльных,

Ideological Unrest Among Youth In Byelorussia

Every day questions of ideology are assuming ever greater importance in the training of Byelorussian youth. Every day brings more and more trouble for the Communist overlords in Byelorussia. The October 1962 issue of the main political magazine in Byelorussia, *Kamunist Bielarusi* (Communist of Byelorussia) gives ample evidence of resistance of the Byelorussian youth to the Communist indoctrination. “Some of our young men and women,” admits the Communist Party organ, “frequently reveal apologetical views, nihilism, and imitate the alien bourgeois culture.”

In August of this year the Komsomol daily *Znamya Yunosti* (Banner of Youth) reported the case of a certain Zuyew, a Byelorussian student from Viciebsk who, infected “with an alien influence,” “worships the West.” Zuyew was expelled from the Komsomol, but the various Party officials began trying to “reform” him by means of “criticism and self-criticism” — a Soviet cliche for “social pressure.” Zuyew was brought before a meeting of other Komsomol members to make him repent. But apparently Zuyew was made of harder stuff than they thought. Here is what he said at the meeting, as “Banner of Youth” (August 9, 1962) reported:

“People try to read my soul. They say I’m not a patriot. But I love our woods, our fields, our native land where, maybe, I shall die. However, I tell

(Continued on p. 18)

празрыстых — як ніколі датуль у гэтага кампазытара. То, што ўсё гэта мусіла назаўсёды працасці для ўсіх, для нашай „краіны ветлай” (опера была скончаная за колькі месяцаў, калі якраз пачаўся сталінскі пагром „беларускіх нацдэмаў”, у вабставінах якога яна ня толькі не магла дастаць ходу, але й проста тэкстуальна захавацца) — адзін (а ці-ж з малога ліку?) з найцяжэйшых камянёў на сумленыні „фараонаў”, і ніякія аблыжныя адкліканыні да „культу асобы” не маглі-б тут зьніць хоць крыху зь ягонага цяжара...

Калі я развязваўся з кампазытарам ужо калі Менску й азірнуўся яшчэ раз на постаць гэтага Лірніка, па-куль не засталучыла яшчэ яе паваротка дарогі — бліснула мне раптам, каго гэта мне нагадваў ягоны брат — пэўна-ж, Каруся Каганца на адзі-

ным зь ведамых ягоных здымкаў — паэту мініятурна - манумэнтальнага, каб гэтак сказаць, „Кабзара”:

Ой, вецер шуміць, ой, вецер гудзе,
А цераз поле чалавек ідзе...

Цераз поле ўшоў, хаваўся ўжо —
Лірнік, лірнік — кабзароў брат, сам
ня менш Кабзар (то-ж бо Язэп Лёсік
„знатурализаваў” быў і таго Каган-
цавага „Кабзара” ў „Лірніка” ў сваёй
чытанцы „Наша крэйніца”, на якой
даводзілася каліс вучыцца).

Постаць ягоная, павярнуўшыся яшчэ раз і ветла памахаўшы рукою, пра-
пала з вокаўляду — тады яшчэ ня
выучвалася нат, што надоўга.

Але-ж, гэта было нашае апошніе
спатканыне зь Міколам Равенскім у
савецкіх абставінах. Пра часы па гэ-
тым — найбольш ужо часы несавец-
кія для нас — другім і ўжо апошнім
разам.

Ideological Unrest . . .

you that I love all mankind, the English and the American peoples, world civilization, foreign literature. I am interested in everything good that exists in the West. What difference does it make that there is capitalism there? As for the Komsomol, this is a local concept, it does not suit me. What did it give me? . . ."

At the same meeting Zuyew declared that he was speaking "on behalf of a group of youths who have been hounded."

The Party's decision — necessarily a reluctant one — to bring the case to public attention shows that Zuyew is representative of a whole segment of Byelorussian youth. Indeed, many other authoritative official sources support this view.

Communist Party in Byelorussia is looking desperately for a remedy against ideological and political deviations among Byelorussian youth. Thus, during the June 1962 Plenum of the Central Committee of the Communist Party of Byelorussia, the first point of the agenda dealt with the "Improvement of the Work of Communist Education of Young People." Here are some of the Plenum statements, according to *Nastaunickaja Hazeta* (Teacher's Gazette) of June 16, 1962:

All our youth must . . . be free of remnants of bourgeois viewpoints and customs.

The work of educating rural young people in the spirit of Communism is especially unsatisfactory. Many rayons, kolkhozes and sovkhozes could be named, where literally only individuals are taking part in it.

. . . The high-school for the time being has not yet fully solved the problem of forming an integral, harmonious, materialistic ideology. First of all, cases of parasitism and other antisocial manifestations on the part of some of the young people are indicative of this.

. . . In several schools the ideological - political education of pupils is bad. Often the pupils are poorly oriented on questions of current events, in our country and abroad; they picture and understand the goals and problems of the building of Communist society erroneously.

. . . There are still serious shortcomings in the education of university students. Among individual students in the Republic's higher educational institutions lack of respect for labor, for working people, a disrespectful attitude towards studies, petty-bourgeois dissoluteness, and adoption of bad habits are taking place. Flagrant violations of academic discipline and of the rules of socialist community life, as well as amoral behavior, are observed.

Serious shortcomings in scientific-educational work and in Party guidance of educational development in the Byelorussian State Conservatory, the Byelorussian Institute of Railway Transport Engineers, and in the Byelorussian Institute of Physical Culture were revealed.

. . . The standard of political education of young people still does not

meet the requirements of the 22nd Party Congress, of the increased activity of young people, their cultural needs, or their aspirations for knowledge.

. . . Many Party, Union and Komsomol organizations reconcile themselves to serious derelictions in the organization of political education for youth. The education of the new man in the spirit of high Communist morality is impossible without a serious struggle against religious ideology . . . But attention has to be given to the fact that we do not have a well thought-out system in this important matter.

Often, anti-religious propaganda is carried on among atheists; it has an abstract character and does not affect the believers practically. A convincing critique of religious ideology and of its reactionary essence is absent in the lectures and discussions. The content of these lectures is thoughtless and unimpressive.

Churchmen, sectarians, and religious fanatics are taking advantage of this. The Party Committees of oblast, city, and rayon, workers of the departments of public education, schools, and Komsomol organizations, must resolutely change their attitude in the question of the atheistic education of children, young people, and the adult population. It is necessary to put an end to underestimating the influence upon youth of churchmen and sectarians. The Party organizations are called to organize a systematic anti-religious propaganda offensive.

There are serious shortcomings in the education of students and school children . . . We must think seriously about a radical improvement of scientific and educational work in schools and particularly in the universities.

The Communist oppressors of Byelorussia, in their search for a "radical improvement," are committing additional crimes of genocide against our people by dispersing Byelorussian youth all over the empire. According to the October 1962 issue of *Kamunist Bielarusi* (p. 30), in recent years 90,000 young Byelorussians were sent to Siberia and Kazakhstan to Communist "crash construction projects." This is how the present Russian rulers of the Soviet empire, are prolonging Stalin's dreadful policy of mass deportation, to stifle the free and independent spirit of Byelorussian youth.

J. Zaprudnik

БЕЛАРУСІКА У ЧАСАПІСАХ І ГАЗЭТАХ

Janka Kupała (1882-1942) — the spiritual leader of the Byelorussian People in the fight against Russian oppression (ABN Correspondence v. XIII, no. 5, 1962).

La Marche vers l'indépendance de Kasztus Kalinowski au 25 Mars 1918 (La Nation Georgienne 7(58), 1962).

Ein Jahrhunderte dauernder Freiheits-

kampf. Die weissruthenischen Emigranten gedenken des weissrussischen Aufstand am 27. November 1920 (Stuttgarter Zeitung 28. Nov., no. 275, 1962).

The New York Times, Journal American, Herald Tribune, Daily News зъмѧсьцілі шэраг зацемак-паведамленыя аб судовых працэсах у Менску, блатні станове сельскае гаспадаркі БССР і аб дзейнасці дэлегаты БССР у ЗН.

ЧОРТ

К. Юхневіч

1.

Ён жыў недалёка ад бору, у сялібе з невялікім дваром. Хата стаяла вокнамі да вуліцы. Праз вуліцу, бадай роўнай квадратнай разьмернасці, быў гарод з барознамі бульбы ды колькі лехаў ярыны. Яблыны, упобач з высокімі ліпамі, расьлі прысадай каля съцежкі на ўскраі гароду. На съцежкы ніколі не прабавала праразасці трава — яна была утаптаная. Летняю, сонечнаю парою папляястая зямля на ёй ажно адсвічвалася. За дрэвамі пачыналася муражаная сенажаць, а крыйху далей, пад самым узгоркам з хмызёнікам, было возера. Яно, калі глядзець зь ягонай сялібы, здавалася, зіготна пералівалася паміж муражаным узьбераражжам і хмызёнікам. Ён любіў найлепш ісьці па съцежкы на луг, а тады лугам ажно да возера. Ён не палохаўся хадзіць туды адзін, бо там заўсёды былі дарослыя дзеци, або гэткія, як сам. Плытчына, з жвірыстым дном, досьці адлегла ад вазернай глыбіны. Калі ён быў там адзін, дык мог доўга бегаць ды бултыхацца ў цёплай плытчыне. Але здаралася, зь ім прыходзіла цётка. Спакою ѹ весялосці ня бывала тады. Яна крычала, задзірала вышэй за калены шырокі андарак, бегла ў ваду й за руку цягнула яго да берагу. Ён часта плакаў - крыўдаваў на яе. Не хацеў садзіцца ўпобач, каб паслушаць штодня ўсё іншыя а іншыя наўчаныні, а тады, калі крыўда мінала, слухаць ейныя казкі пра вадзянікоў, ваўкалакаў і чартоў. Ён верыў, у амшары, у багністым месцы, жывуць чэрці; у возеры жыве вадзянік. Але вадзянік ня вельмі страшны — ён аж на глыбокім дне асяліўся, а тут, дзе бегаюць і плёхаюцца дзеци, відаць

і неба і каменчыкі, ды рагатыя вадзяныя смаўжы. Яны заўсёды хаваюцца ў ракаўку, а яму заўсёды хочацца пабачыць, як яны ўмеюць поўзаць па далоні. Хрушч ніколі не палохаецца: паўзе, лезе із съціснутых пальцаў. А каб ня крычэла цётка: „Ня муч! Пусьці ў ваду!” — ён садзіўся плячыма да яе й пачынаў вынаджваць смаўжа з ракаўкі. Але той ніколі ня вылазіў. Рабілася шкада. Ракаўка, абламаная на ўскраёх, большня трымала смаўжовага цела, абвісала стуль, ён ізноў упушчаў яго ў ваду — клаў паміж большых камяней.

— Табе пэўна баліць?... Каб ты вылез на руцэ папоўзаць, я табе балюча не рабіў.

Ускакваў і пачынаў жменямі пырскаць ваду, клаўся на жывот, біў на гамі, усё азіраючыся вінавата на тое месца, дзе паклаў смаўжа, і на цётку на ўзьбераражжы. Яна заўсёды штосьробіць. Ці то лапіць старую вопратку, ці заплятае канцы на ручніку або пясце.

Калі занадта крыўдзіла яго, ён абзываў яе:

— Старая цётка ты!

Ён чуў гэта ад мамы. Але чаму цётка старая, не разумеў.

Аднойчы ўлетку ён даведаўся, што яму ўжо чатыры гады, што ён ледзь не з тату вялікі, што цяпер ён мусіць сам выціраць нос, а ня цётка або мама, а калі не, дык зь яго будуць квяліцца суседзкія дзеци. А яшчэ за год, калі будзе пяць, бацька будзе браць яго з сабой на працу, пакажа як вяжуць плыты і на рацэ плывуць вадаплавы; што на тым вадаплаве, быў хацеў чуешся: можна спаць і навет есьці.

На дзень нарадзінаў яму падараўвалі цацку - каня, а цётка спляла з лыка невялікую кашолку, што перавешвалася праз плечы на чырвона-белым паясе. Ён паганяўся на драўляным кані па двары, а тады, добра агледзіўши цётчыну кашолку, надзеў яе на галаву. Гэты ўбор вельмі спадабаўся яму: паяс ад самое кашолкі можна падчаліць пад мызу каню. Ён гэткім пабарыўдзіў паказацца суседзкім хлапчуком. Ім спадабалася. Яны ўсе разам дадумаліся стаўляць каня пад высокімі ўсходкамі ў сівіран, а каб было чыста там, яны цётчынай кашолкай нанасілі жаўцяку з прызбы.

Забраць яго ад суседзяў прышла мама. Яна штосьці доўга размаўляла з суседзкай мамай. Іхнага тату, ён ужо чуў ад дзяцей, забяруць у армію — ён ахвіцэр, яму трэба глядзець за гарматамі, што страляюць, як пярун у навальніцу, а не папраўляць плугі ў кузьні.

— Віця, да хаты хадзем — тата на вайну ідзе...

Мама з дарункамі падняла яго на ўлоньне, пацалавала. Ён спрацівіўся ёй. Ён вялікі ўжо й ня хоча ўжо, каб мама неслі.

— Я таксама на вайну пайду.

Ах, як вясёла гуляць у вайну! Найбольшыя дзеци тады ня крыўдзілі яго, давалі ў руکі кіёк, казалі яму, куды страляць і як валіцца, бы застрэленым... Але ў маміных вачох сълёзы. Яна песьціла ягоны твар. Гэтак ніколі ня было, каб мама ѹ цётка плаціла, калі тата сказаў: — Бывайце!

Тата шчыра пацалаваў усіх траіх, а потым, зь невялікім клумачкам у руках пайшоў з хаты. На вуліцы было шмат татаў і мамаў.

Праз парог весніцаў Віця кінуў каня ѹ кашолку на двор, сеў каля плоту на камень, пазіраў за ўсімі. Яму было смутна ѹ незразумела. —

„Тату папрасілі ѿ вайну гуляць, а ён плача, ня цешыцца. Калі я вырасту вялікі, як тата, я плакаць ня буду”.

Увечары, сонца заходам, яму стала сполахна. З радыё ён чуў частыя ўторы слова: вайна, вайна! Яго ажно ўдззвёх — цётка ѹ мама — памылінана.

— Цяпер мы будзем без таты, — сказала мама.

— Я хачу тату... я хачу, каб ён быў дома. Навошта яму ѿ вайну гуляць? Ужо цёмна робіцца.

— ...І што гэтым чартом трэба? — гаварыла цётка маме.

Так цётка ведае: чарты страшныя і вельмі благія.

— Мабыць, тата пайшоў з чартамі ваяваць, — сънілася яму. І ён вялікі, як тата, памагае яму біць іх кійком і сыпаць у цулятыя вочы пяском. А іх шмат лезуць праз вакно, праз комін і душаць цётку. Страшна. Ён разбудзіўся, папрасіўся спаць да мамы. Цётка, хоць і чарты ёсьць на зямлі, заўсёды ўлетку съпіць у сівірне, там ня душна...

Неўзабаве цётка пакінула завіхацца памогай у гаспадарцы.

— Наша цётка захварэла, сынку. Каб ня гэтыя чэрці з вайною, яе быўло-б да лекараў адвесыці ѹ апэрацыю зрабіць. Лекараў у мястэчку няма...

— А я заўтра вырасту ѹ буду лекарам, зраблю цёці новы зуб, і яна не пахварэе.

Ён упэўна разьвёў рукамі. Маці пацалавала яго, пагладзіла па галаве. А тады ўзяла даёнку, пайшла даіць карову. Пайшоў зь ёю ѹ ён, але за працай мамінай назіраў нядоўга — ужо ня ўпяршыню, ды тым балей — кожны раз перад сном маці прынуквае піць сырадой: ня вельмі смачная страва.

Ён думаў пра цёцию. Падаўся да ейнае спальні. Яна ляжала на пась-

целі, накрытая коўдрай. Вочы глядзелі ў стол. Стой блізка, жыватом упіраючыся ў ложак.

— Я ня люблю цябе, бо даўно не казала мне казку...

Цётка моўкла. Ейнае ablічча незвашна глядзела ў стол. Паглядзеў і ён у стол. Нічога няма, толькі ледзь ледзь бражковы адсвет вячорнай зоры. Узылез на ложак. Пацягнуў цётку за руку. Рука зсунулася з грудзей. Квола крануў пальцам і вочы ейныя, але цётка маўчала.

... Я скажу маме: ты ня любіш мяне!

Злосна ляпнуў рукамі па пасьцелі. Пайшоў ізноў на знадворак.

Назаўтрае даўгалаўгі сусед Якуб зь іншымі сяльчанамі прынёс пад павець дошкі й пачаў іх начыста габляваць шархэблем. На скручалістых астружках было добра падаць і абвіваць каля ног. Было цікава глядзець, як з вадрыстых, абгабляваных дошчак, зьбітых цвікамі, нешта выходзіла падобнае да чаўна. Ён паглядзеў у сярэдзіну.

— А я ня сяду ў гэтых човен — на возеры глыбока, і там жыве вялікі, вялікі вадзя-я-нік. Вадзянік кратает човен.

Якуб усьміхнуўся.

— Гэта дамавіна. Цётку тваю ў ёй схаваюць, і цёткі больш ня будзе.

Ён чамусьці ніколі ня любіў Якуба. Адыйшоўся ад яго. Якуб нешта рабіць злое, бо калі быў удома тата, Якуб пад павець ня прыходзіў з дошкамі. Пажаліўся на яго матцы. Зьбіраўся йсьці сказаць і цётцы пра Якубавы благасыці, але маці парайлі не чапаць яе.

— Яна ўтамілася — хай пасьпіць.

На магіліцы яго прывялі таксама. Маці плакала, плакалі і іншыя жанчыны. Цяпер сумлеўку няма. Яго падвялі да дамавіны пацалаваць цётку.

Побач яма. Ён ведаў, што у яму закопваюць. Бачыў, як захутваюць на зіму бульбу. Рыдлёўкі стаяць у выкопаным пяску. І гэты паганы Якуб разам зь іншым няведамым чалавекам, можа ажно з канца сяла, бярэ накрыўку ды закрывае цётку. Навет забівае малатком цвікі зверху.

Віца заступіўся за цётку. Ён праз дрыготныя вусны прыгразіў Якубу.

... Заўтра я вырасту й цётку адпамру!

Але Якуб, ах, паганы Якуб! Навет навучыў, што трэба рабіць.

Вазьмі ў ручку пяску й сыпні на дамавіну. Цётка памерла. Развітайся зь ёй.

Ён нарсыціва, з съязьмі на вачох, скапіў жменьку жарсыцьвяку й шпурнуў на Якуба... Сумлеўна паглядзеў на маму, прытуліўся да ейнага андараку — яна ня хоча памагчы цётцы.

Якуб ссоўвае рыдлёўкай жарсыцьвяк у яму. Каменчыкі стукочукі па дамавіне, бы калісці цётчыны пальцы па ваконню, калі клікала яго знадворку йсьці есьці, або піць малако.

2.

Мама ад сьвітанку да цямна працавала. Яна мусіць усё зрабіць сама. Выкалаць бульбу, гародніну, нашаткаўца капусты й навет намачыць грыбоў, бо неўзабаве зіма.

За Віцам, на матчыну просьбу, назіралі суседзкія дзеци. Як ні крыўдна было, але ён мусіў паслуҳацца яе й скарыцца.

— Яны большыя за цябе — пілнуйся іх.

Ад дзяцей ён даведаўся, што пачалася запраўдная вайна. А калі скончыцца — ніхто ня ведае. Тымбалей, яны таксама торылі пра нейкіх Немцаў і клялі іх, як некалісці цётка:

— Чэрці паганыя!

Удалося няўзнак адлучыцца ад су-

седзкіх дзяцей. Недалёка ад іхнай сялібы жыў хлапчук, шмат вышэйшы за яго. Той хлапчук разам зь іншымі таксама хадзіў да возера, але дзеци звалі яго Немец. Яму заміж словаў пра ўсё тлумачылі рукамі... Няўжо на съвеце гэтак шмат дзяцей, што ня кажуць ані слова, надумаліся зусім іншай вайной? Забралі тату зь імі ваяваць... Але дзіва: хлапчук безъязыкі сядзеў каля вялікага гурта бульбы й выбіраў стуль большую да кашолкі.

Ён абышоў навакол гурту бульбы. Нямы ня спыніў працы, толькі спадылба паглядзеў на яго й звачамі рук паказаў памагчы ў працы. Віца зразумеў накш. Кінуў бульбінай на нямога, шпарка пабег адтуль, азіраючы і ўскрыкваючы: — Мама!

3.

Купацца ў возеры дзеци ня бегаюць. Яны ведаюць, што пачынаюцца сіюжы. Азяровасць неба празорыца шэрэнгай. Яно бадай нізіцца да краявіду. Каля вазёрнага ўзьбераежжа найболыш залоцяцца восенскай лісьціней бярозы, а каля сялібаў сады.

Аднаго з гэткіх дзён ад суседзкіх дзяцей ён даведаўся, што Якуб з самай запраўднай стрэльбай, што здалёку забівае чалавека й медзьвядзя, пайшоў у пушчу, каб ваяваць зь Немцаў. — „Так і трэба Якубу, — думаў ён. — Улесе страшна, там ваўкалакі жывуць — яму памсьцяцца за цётку”.

А ў мястэчку, скучль тата або мама прынослі яму цукеркі, і ці аднойчы, ён сам бачыў, што там хаты ня гэткія, як на сяле, а вышэйшыя, і галубы не пералётаюць іх, — Немцы пастраллялі людзей і навет маленьких дзяцей.

Штораныня й позна ўвечары сяльчане й ягоная мама зь імі гутарылі пра вайну... Мабыць штосьці страхатнейшае, чымсьці гульня ў вайну зь

дзецьмі.

Ён пытаўся ў маці:

— Навошта тату вайна ўдзень і ўночы?... Я хачу, каб тата быў дома.

— Я папрашу тату вярнуцца... Лепш, сынку, сыпі — расыці вялікі...

Надраньнем, пад канец каstryчніка, у сяле сталася нябывалае. Ён прачнуўся на ўлоньні ў Якуба, у таго, каго так ня любіў, і гразіўся яму помастай. У побач з Якубам была й ягоная мама... Сяльчане гналі скаціну, несьлі на сабе клункі або перавешаныя праз плечы мяшкі. Некаторыя хаты ў сяле паланелі. Дым зьмешваўся з прухлым восенскім туманом. У Якуба за плячыма авбісала стрэльба, запраўдная стрэльба.

Я да мамы хачу, — пагардна, захутаны ў коўдру, сказаў ён Якубу, і нахінуўся ўсім целам да маці.

— Панясу сама, — адказала мама, і пераняла яго зь Якубавых улоньняў.

... У пушчы, сыночку, будзем жыць — там наш тата .

Віца азірнуў Якуба. На ім стрэльба ўнакріх перавешаныя торбы: адна шкураная, а другая з палатна, як у пастуха. Якуб жартаваў шкуматнью яго за нос.

— Ах, ты, салдат сапляты!

Якуб хацеў нешта больш сказаць, ды калі ён адварнуўся ад яго, налюбага, Якуба прыпыніў дзед Ахрэм, што вёў на вяроўцы падцёлка, і жменяй травы надзіў за сабою казла. Яны праходзілі паўз танка ў полымі. Шмат сяльчанаў наўпередзе із хатнай жывёлай, з наскладванымі вазамі, ужо губляліся сярод скрайніх шатаў гушчэзных елак. Яны ўцякалі ад Немцаў жыць у пушчы... Калі-б ня дзед Ахрэм, ён-бы не пабачыў упяршыню запраўднага танка. Танк быў, як ягоная цацка-танк, але ў полымі, а побач

у чорнай вопратцы, ускрыўваючы ад болю, корчыўся чалавек. Віця пачуў — дзед Ахрэм ізноў, адыходзячы з падцёлкам і казлом, сказаў Якубу:

— Няхай ня мучаецца чарцяка — дабі яго.

Маці адварнулася. Прыціснула Віцавы вушы коўдрай, пайшла барджэй...

Ажно потым, спаткаўшы ізноў бацьку ў зямлянцы, між лясных гушчароў, Віця папытаўся ў яго:

— ... а чартом і чарцякам баліць, калі іх б'юць, ці не?

*„Не пакідайце-ж мовы нашае беларускае, каб ня ўмерлі...
Наша мова для нас съяятая, бо яна нам ад Бога даная”.*

Ф. Багушэвіг.

БЕЛАРУСКІЯ ШКОЛЫ НА ЭМІГРАЦЫІ

Мы завём часта нашыя беларускія школы на эміграцыі „школкамі”. Гэтак прынялося — сыціпла, зъмяншальна. І шмат хто з нашых суродзічаў яшчэ сабе дакладна не ўсьведамляе ролі й вагі беларускіх школаў.

Гэтта хочам прывесці нізку разважаньняў аб важнасці гэтых школаў.

Загляньяма ў мінуўшчыну — пачаткі беларускага нацыянальнага адраджэння. Наш нацыянальны рух тады ў вялікай меры абапіраўся на нашых „школках”, працы вясковых „дырэктароў”. Якраз із „школак” выйшлі вялікія дзеячы беларускага руху. Школкі ня толькі давалі асьвету, але ўзгадоўвалі духову, гартаўвалі для працы на беларускай ніве. У іх, гэных часта-густа бязьіменных школках, нашыя дзяды, бацькі ў пэрыядзе жорсткага разгулу мураўёўшчыны ўзгадоўваліся, рабіліся Беларусамі — ставаліся людзьмі. Школкі вучылі БЫЦЬ БЕЛАРУСАМІ і працаваць для ЧАЛАВЕЦТВА.

Часы мяняліся. На зъмену аднаму ліхалеццю прыйшло другое, чырвона-чорнае, бяздушнае пекла. Цяпер на нашай бацькаўшчыне ёсьць шмат університетаў, тэхнікумаў, інстытутаў. Яны даюць асьвету, і часам ня дрэнную. Але яны ня нашыя; чужынец іх стварыў, каб нас духова паняволіць. У іх нашая моладзь ня вучыцца „быць” Беларусамі.

На эміграцыі беларускія школы маюць асаблівае ў выдатнае значанье: яны нам дадуць нашае „нацыянальнае” заўтра. Маладому пакаленію Беларусаў, якое ўвойдзе ў палітычна-грамадз-

кае жыцьцё свае новае бацькаўшчыны, нашыя нядзельныя, сыботнія, паraphвіяльныя школы прышчэпляць беларушчыну, пакажуць што трэба рабіць для Беларусі, узгадаваўшыся на Захадзе.

Нашыя школкі ў Вольным Сьвеце узгадуюць нашу зъмену, каб весыці далей змаганье за нашу незалежнасць, за нашу духовую волю.

Дык прыкладзем максымум высілку, каб школак было болей і болей. Там, дзе хоць невялікая грамада беларускіх эмігрантаў — там павінна быць нашая школа.

M. Віленскі.

* * *

ВУЧЭЦЕ ДЗЕЦІ ЧЫТАЦЬ ПАБЕЛАРУСКУ!

Беларуская школа пры Беларускай Праваслаўнай Свята - Еўфрасінеўскай Царкве ў Саут Рывэр, Н. Дж. Школа мае 4 аддзелы, наведвае яе 38 вучняў. За настаўнікаў: Прат. М. Лапіцкі (Закон Божы), інж. П. Орса й І. Шчорс (беларуская мова), камп. К. Барысавец (сыпевы), і В. Камянкова (народныя танцы). Стаяць злева направа: І. Шчорс, прат. М. Лапіцкі, В. Камянкова й камп. К. Барысавец.

ДА УВАГІ ЧЫТАЧОУ! Беларусам-жаяўнерам усіх арміяў вольнага съвету часопіс „Беларуская Моладзь” высылаеца задарма. Хто мае сябру ці зна-

ёмага ў арміі, няхай вышле яму часапіс, атрымаўшы яго ў Выдавецтве „БМ” дармова.

НАСЪПЕЛАЯ СПРАВА

Бываючы ў розных беларускіх асяродках Амэрыкі, нельга надзівіцца, колькі тут дзяцей і падрастаючае моладзі — дзесяткі, сотні...

Дзякаваць Богу, шмат якія зь іх добра гавораць пабеларуску, ды дзякуючы стараньням бацькоў гадуюцца на добрых грамадзянаў і добрых Беларусаў. Гэта нашае наступнае беларускае пакаленіне ў Амэрыцы.

Аднак, калі занядбаць тое нацыянальнае ўзгадаваньне, што прышчапляецца бацькамі або ў беларускіх дападунальных школах — дык гэтыя-ж сымпатычныя дзецы за пару год могуць забыцца аб усім чиста беларускім, ды стацца навет чужынцамі сваім родным бацьком.

Нашыя бацькі (трэба з прыемнасцяй сцьвердзіць, што якраз маладыя бацькі) цяпер усё больш пачынаюць думачь над тым, што рабіць, каб захаваць веду беларускае мовы ў сваіх дзяцей, прышчапіць ім пашану й любасць да свайго роднага слова, песні й традыцыі — утрымаць іх Беларусамі ў духу. Колькі гадзінаў на тыдзень у беларускай школцы — замала, каб дасягнуць гэтае мэты. А шмат дзяцей жыве далей ад беларускіх асяродкаў і навет з гэтага скарыстаць ня могуць. Трэба, каб дзецы маглі пабыць даўжэйшы час, хаця пару тыдняў, у чиста беларускім асяродзьдзі.

Найбольш лягічная развязка гэтае праблемы — гэта штогодны летні лягер для нашых дзяцей і моладзі.

Каб зарганізаваць такі лягер, трэба першым чынам знайсці кіраунікоў ці кіраунічак, што маюць дазнаньне ў занятках зь дзецымі, — а таксама адпаведнае месца. Месца на лягер павінна быць сярод прыроды, блізка вады, у здаровымя клімаце. Таксама кошт перарабіваньня дзяцей у летнім

лягеры павінен быць прытарнаваны да фінансавых магчымасцяў бацькоў.

Што да месца на летні лягер, дык гэтая праблема, здаецца, поўнасцяй развязжацца з набыццём Цэнтра Адпачынку ў штаце Нью-Ёрк. Гэтае месца здавальняе ўсе патрэбы лягеру: ёсьць там возера й плавальны басейн, каля 50 акраў лесу, гульні для малодшых дзяцей і спартовыя пляцы для старэйшых. Геаграфічнае палажэнне Цэнтра таксама надзвычайнае — дык гэтыя-ж сымпатычныя дзецы за пару год могуць забыцца аб усім чиста беларускім, ды стацца навет чужынцамі сваім родным бацьком.

Умелае выкарыстаныне гэтага месца на летні лягер можа запраўды паставіць на ногі справу нацыянальнага ўзгадаваньня беларускае моладзі Задзіночаных Штатаў і Канады. Арганізаторы набыцця Цэнтра Адпачынку маюць на ўвесь наладжаньне ў ім летняга лягеру і ўважаюць гэта за адзін з асноўных пунктаў дзейнасці Цэнтра Адпачынку ў будучыні.

Рэдакцыя „БМ“ заклікае ўсіх Беларусаў, зацікаўленых у наладжаньні летнага лягеру ў 1963 годзе, увайсці ў контакт з Камітэтам Набыцця Беларускага Цэнтра Адпачынку — беспасярэдня, або праз часапіс „БМ“. Трэба зарганізаваць ня толькі зацікаўленых бацькоў, але й настаўніцкія сілы. Таксама заклікаем ўсіх Беларусаў фінансава падтрымаць справу набыцця Цэнтра Адпачынку, каб нашыя пляны й спадзіваньні сталіся налета запраўднасцяй.

Ніжэй падаём адрыс Камітetu Набыцця Цэнтра Адпачынку:

*Resort Belair-Minsk, Inc.
250 East 4th Street
New York City*

ХРОНІКА

НЬЮ-ЁРК

— Рада Народнага Мастацтва ладзіла 18-га лістапада восенскі канцэрт і выступку. Беларускі стэнд выступкі прыгожа зрыхтавала сяброўка **Ніна Каваль** пры дапамозе аднаго сябры, што ўсяго год таму прыехаў з Беларусі. У праграме канцэрту кожная нацыянальнасць была рэпрэзэнтаваная сваім сцягам. Пры белчырвона-белым сцягу стаялі прадстаўнікі беларускае моладзі ў народнай вопратцы — сяброўка **Ларыса Клінцэвіч** і **Mіхась Казылякоўскі**. Каёмы ўступных білетаў на канцэрт спраўна даглядаў сб. **Вячаслаў Станкевіч**, наш сталы прадстаўнік у Радзе Народнага Мастацтва.

— Пад мілагучную музыку аркестры **Язэпа Жыдовіча** (із Сайт Рывэр) адбылася 24-га лістапада вечарына моладзі ў New National Ballroom у Брукліне. Ахвотнікаў папулярных танцаў зъехалася каля 200. Аддзел ЗБМА ў Нью-Ёрку ахвяраваў 100 дал. з прыбылку на далейшую разбудову склепу ў Беларускім Грамадzkім Цэнтры.

— У часе свайго канцэрту - балю, што адбыўся 1-га снежня, украінская моладзь, згуртаваная у клубе „Дня-про“, таксама ўдала выканала беларускія народныя скокі — крыжачок і бульбу.

САУТ РЫВЭР

— Традыцыйным звычаем і сёлета Саюз Беларуска - Амэрыканскія Моладзі ладзіў у залі Шакаў у Саўт Рывэр сустрэчу Новага 1963 Году.

— Стараньнем сястрыцтва Беларускае Праваслаўнае Свята-Еўфрасінеўскае Царквы ў Саўт Рывэр і пры дапамозе Саюзу Беларуска-Амэрыканскіх Моладзі 13-га студзеня будзе ла-

джана ў залі Шакаў ялінка для беларускіх дзяцей. Мастацтвую частку ялінкі выконваюць вучні парахвільной школы.

— Сябры СВАМ аказалі актыўную дапамогу ў арганізацыйні і правядзеныні сівяткаваньня ўгодкаў Слуцкага Паўстаннія ў Саўт Рывэр.

НІО ФРАНСУІК

— 16-га лістапада адбыўся гадавы сход аддзелу ЗБМА ў Нью Джэрзы. Пасля справаздачаў уступаючага кірауніцтва (А. Лысюк — кіраунік, М. Каранеўскі — заступнік, А. Стома — сакратар, А. Лосік — скарbnік, А. Кажура — сябра) й на рэкамэндацыю рэвізыйнае камісіі, сход прызнаў ім абсалюторыюм з падзякай. У новае кірауніцтва аддзелу ўвайшлі: **Mіхась Каранеўскі** — кіраунік, А. Лысюк — заступнік і сакратар, А. Стома — скарbnік і сябра. Сход быў закончаны беларускім нацыянальным гімнам.

— 8-га снежня адбылося першае паседжаныне кірауніцтва аддзелу, на якім быў накінуты плян працы на будучыню. Галоўнымі пунктамі дзейнасці маюць быць: прыхіляць як найболей малодшых сяброў да нашае арганізацыі, навучаньне іх народных песняў і танцаў, калядаваньне й сёлета, уздел у парадах, акадэміях і мастацкіх выступах, спартовыя заняткі й гулі.

На паседжаньні быў прысутны галоўны кіраунік ЗБМА, сябра В.

Станкевіч.

— Аддзел ЗБМА ахвяраваў 500 доляраў на набыццё беларускае царквы ў Гайленд Парк. Спадзяёмся, што ў будучыні аддзел будзе магчы рабіць зборкі ў царкоўным будынку. Пакуль што яшчэ збораемся ў памешканьні “Neighborhood House” што пятніцы а 7-май гадзіне ўвечары.

Выстаўка В. Жаўняровіча

Ад 30 верасьня да 28 кастрычніка 1962 г. ў залі Беларускага Грамадзкага Цэнтра ў Нью-Ёрку адбывалася выстаўка абразоў мастака Віктара Жаўняровіча. Выстаўка была ладжаная зь ініцыятывы й заходамі Беларускага Інстытуту Навукі й Мастацтва. На выстаўцы паказана было 47 мальярскіх працаў — 21 алейны абраз і малюнкі тэхнікаю „гваш”.

Творы Віктара Жаўняровіча апошнімі гадамі ўжо рэгулярна зьяўляюцца на выстаўках мастакоў Францыі — у Вэрсалскім Салёне, у Бове, Руэн, Мант, Ліль. На выстаўцы згуртавання мастакоў Palette Francaise у Туке мастаку было прызнанае адмысловае адзначэнне за цэласць творчасці.

На беларускага глядача абразы Жаўняровіча дзеюць ня толькі сваймі

TRYI BABKI — THRÈE SHOCKS — 1961

Паходзіць Віктар Жаўняровіч з бра-слаўскага Наддзвінья. Малярства вучыўся ў Вільні, дзе ў перадваен-ных гадох працы ягоныя зьяўляліся ўжо на выстаўках Таварыства Незалежных Мастакоў. Пасъля вайны асеў мастак у Парыжы й нясупынна да-лей працуе ў галіне малярства. Тэматычна ў ягоныя творчасці пераважаюць пейзажы. Перажытая ў юнац-тве краса марэннага краявіду паўноч-нае Беларусі на просторах Наддзвін-ня адбітая ў творчасці мастака ба-гата, шчыра, беспасярэднія.

высокімі тэхнічнымі якасцямі, але ў тонкім адчуцьцём дый майстроўскім адбіцьцём красы роднага краю, зь нязвычайнаю здольнасцю ухапіць ды перадаць найбольш харектэрныя аса-блівасці ягонага краявіду, ягоны на-строй, ягоную душу”.

Беларуская калёнія Нью-Ёрку ў ваколіцаў вельмі прыхільна прыняла творчасць свайго парыскага суродзі-ча. Сьветчыць пра гэта ўжо ладны лік наведальнікаў выстаўкі, але яшчэ больш тое, што бальшыня выстаўле-ных працаў была раскупленая. Заста-

лося пасъля выстаўкі ўсяго 7 образоў. Гэта высокая ацэна творчасці з боку самых „спажыўцоў”, якою ня часта мастакі могуць пахваліцца. Гэта адна-часна ці малое маральнае падтры-маныне мастаку ў ягонай мастацкай творчасці, а з другога боку гэта й перамога ягонага мастацкага таленту.

Выстаўка працаў Віктара Жаўняро-

віча паказала на вялікую патрэбу рэ-гулярнага ладжання падобных вы-ставак іншых беларускіх мастакоў. За-слуга запачаткання важнае з куль-турна-мастакага й нацыянальна-гра-мадзкага гледзішча справы прыпадае Беларускаму Інстытуту Навукі й Ма-стактва.

* * *

ХРОНІКА

Інфармацыя пра Беларусь. — У нядзелю 21 кастрычніка сябра рэдкалел-гі „БМ”, Я. Запруднік на просьбу ньюёркаўскага аддзелу БАЗА (стар-шыня — сп. Д. Клінцэвіч) зрабіў да-клад беларускаму грамадзству Нью-Ёрку на тэму „Сучаснага палажэння ў Беларусі”. Да-кладчык расказаў пра эканамічнае й рэлігійнае палажэнне, а таксама пра ідэялагічныя фэрмэнты сярод беларускага моладзі. Да-клад ад-быўся ў Беларускім Грамадзкім Цэн-тры. Было на да-кладзе 80 асобаў.

Да-клад пра моладзь на Бацькаў-шчыне. — 28-га кастрычніка, на за-просіны мясцовага аддзелу БАЗА (старшыня сп. С. Гутырчык), Я. За-

пруднік прачытаў да-клад беларускаму грамадзству Саўт-Рывэр у Нью-Бран-суйку на тэму „Моладзь у сучаснай беларускай літаратуре на Бацькаў-шчыне”. Па да-кладзе быў паказаны фота-музычны мантаж „Родныя Бе-рагі”, зроблены ньюёркаўскім аддзе-лом ЗБМА.

Прыбылыя на да-клад Беларусы, 120 асобаў, прынялі рэзалюцыю, пад-трымваючы адкліканыне мэрам Саўт-Рывэр запросінаў Хрушчова ў Саўт-Рывэр. Рэзалюцыя, у якой гаварыла-ся таксама пра бальшавіцкі ўціск Бе-ларусі, была апублікованая ў мясцо-вым друку.

Беларуская Інкарпаратыя залі Шакаў вітае беларускую гра-мадзкасць з Святым Хрыстовага Нараджэння ў жаде шмат шгасціця ў наступаюгы 1963 годзе. Залі Шакаў — найлепшая залі для вясельляў, банкетаў, танцаў і іншых нагодаў. Адрыс: 25 Whitehead Ave., South River, N. J. — Tel.: CL 4-9704.

ВІТАЕМ сябру Уладзімера Траске-віча й сп-чну Марыю Курыла із шлю-бам, што адбыўся 28-га кастрычніка 1962 г. у Трэнтоне, Н. Дж..

ВІТАЕМ сябру Антона Флістовіча й сп-чну Дароту Танкус з нагоды шлюбу, што адбыўся 3-га лістапада, у Саўт Рывэр (Нью-Джэрзы).

— ВІТАЕМ сябру Юрку Наумчыка й сп-чну Надзю Дашкевіч з нагоды шлюбу, які адбыўся ў Беларускай Праваслаўнай Царкве Св. Еўфра-сіні ў Саўт Рывэр.

Жадаем маладым парам шмат шчасця ў будучыні!

**АМЭРЫКАНСКІ МУЗЭЙ ІМІГРАЦІІ
ПАТРАВУЕ БЕЛАРУСКІХ ЭКСПАНАТАУ**

У порце Нью-Ёрку, ля падножжа Статуі Свабоды, будуецца цяпер Амерыканскі Музэй Іміграцыі. Заданьне музэю — паказаць, як імігранты з розных краёў бралі ў бяруць уздел у будаваньні Задзіночаных Штатаў Амэрыкі.

Арганізатары музэю (дэпартамэнт

нутраных справаў ЗША) зацікаўленыя набыць таксама культурныя экспанаты, што датычаць да беларускай іміграцыі, і звязнуліся ў гэтай справе да рэдакцыі „Беларускае Моладзі” з просьбаю зъмясьціць наступны артыкул:

REQUEST FOR CULTURAL OBJECTS OF BYELORUSSIAN IMMIGRANTS FOR THE AMERICAN MUSEUM OF IMMIGRATION

Ever since our nation was founded, Americans of every race, creed, color and nationality have worked together to build our country.

The nationwide project of building an American Museum of Immigration under the shadow of the Statue of Liberty, which would show the cultural contribution to this country of all immigrants, originated several years ago. The planning of the Museum has taken years of work by various patriotic groups as well as by scholars in the fields of history and migration, and the result of their joint endeavor will appear when the Museum opens early in 1964, at the time of the world exhibition in New York.

The story of immigration will be presented in the form of a number of permanent exhibits showing the various stages and periods of immigration to this country. The largest space, however, will be devoted to the period between the Congress of Vienna and the beginning of World War One (1815-1914), since, during this period, about 35 million immigrants came to our shores. The exhibits will, among other things, depict the main causes of migration to this country, trace the course of migration, display items which the immigrants brought with

them, and finally illustrate some of the accomplishments which they achieved here. In order to present the authentic story of immigration, the exhibits of the American Museum of Immigration will depend largely on the use of original cultural objects of the immigrants.

In order to show the Byelorussian contribution in its historical perspective, we shall need for the exhibits a limited selection of items such as family bibles, crucifixes, prayer books, cook books, song books and other important books in the Byelorussian language; clothing, such as for example male and female national costumes from various Byelorussian districts, jewelry, such as watches, little crosses to be worn around the neck, bracelets, etc.; musical instruments, embroidery, paintings showing important cycles of Byelorussian history, pieces of furniture, etc. All these items should be in good condition and rather small in size due to the limitations of the exhibit space.

If you think you might be willing to donate any of the above-mentioned items or others which you have in your possession, please write to the address mentioned below and kindly describe in detail any particular item which you would

be willing to donate to the American Museum of Immigration. Photographs would be helpful in this connection. Our specialists will then contact you and select the objects which will be the most appropriate for the exhibits. Please do not send us any objects without previously contacting us.

This appeal is rather urgent. We are not interested in financial donations, but only in cultural objects relating to Byelorussian immigration. We are sure that

with your kind cooperation and early response we will be able to represent properly Byelorussian contributions and achievements in our country.

Please mail all correspondence to the following address:

AMI Historian
U. S. Department of the Interior
National Park Service
15 Pine Street
New York 5, New York.

* * *

ВАЖНЕЙШЫЯ БЕЛАРУСКІЯ УГОДКАВЫЯ ДАТЫ 1963 ГОДУ

400 год ад захопу Іваным Грозным Палацка ды разыні жыхарства места 15 лютага 1563 г.

375 год ад выданыя трэйцяга Статуту Вялікага Княства Літоўскага ў 1588 г.

175 год ад нараджэння беларускага этнографа Івана Насовіча ў 1788 г.

125 год ад нараджэння правадыра паўстанція 1863 г. у Беларусі Кастуся Каліноўскага 21 студзеня 1838 г.

100 год ад супроцьмаскоўскага паўстанція ў Беларусі 1863 году ў сакавіку месяцы.

80 год ад нараджэння навукоўца й пісьменніка Вацлава Ластоўскага 20 кастрычніка 1883 г.

80 год ад нараджэння драматурга Франыцішка Аляхновіча 9 сакавіка 1883 г.

75 год ад нараджэння а. Вінцэса Гадлеўскага ў 1888 г.

70 год ад нараджэння пісьменніка Максіма Гарэцкага 19 лютага 1893 г.

40 год ад съмерці выдатнага беларускага этнографа Міхала Фэдэроўскага 10 чырвня 1923 г.

30 год ад съмерці паэты Уладзімера Жылкі 1 сакавіка 1933 г.

20 год ад съмерці старшыні Рады Беларускае Народнае Рэспублікі Васіля Захаркі 14 сакавіка 1943 г.

20 год ад съмерці Вацлава Іваноўскага 7 сінтября 1943 г.

НОВЫЯ ВЫДАНЬНІ

Случанскі, У. ДРАВЫ. Гістарычная аповесць. Мэльбурн, выдавецтва „Наварце”. (Вібліятэчка Б. Б. Ф. 2 / 1958-1960. 272 бал., ілюстрацыі аўтара.

Аповесць абыймае 15 стагодзьдзе гісторыі Літвы - Беларусі; нутраное жыццё дзяржавы, вайны, ваяўнікоў і тагачасны быт.

Ostrowski, Wiktor, compiler. Mr. Dean

Rusk, "English Jargon". UNESCO, Politics and Byelorussia. London, 1962. 19 p.

Selected bibliography.

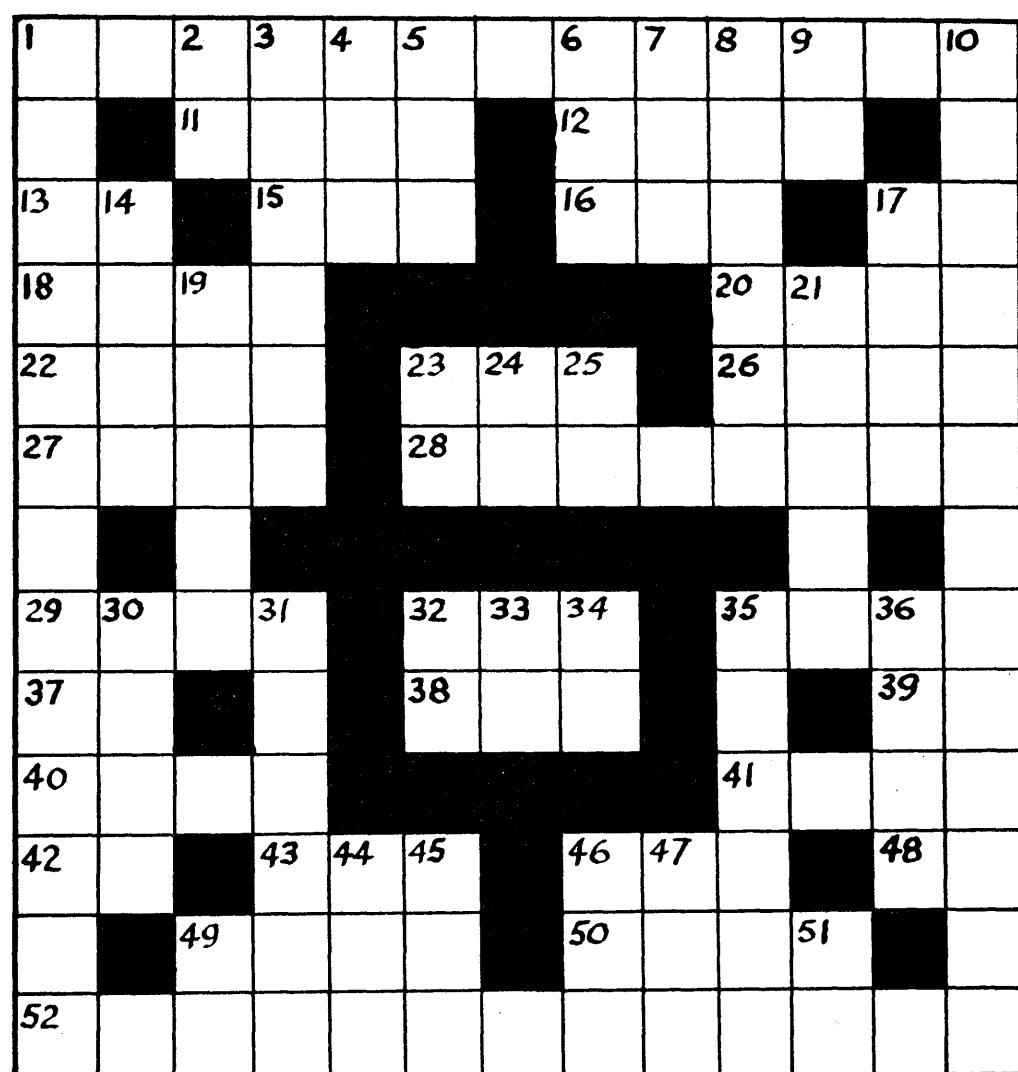
Die Weissruthenische Sowjetrepublik (BSSR). Forschungsdienst Osteuropa, Düsseldorf, N. [1962]. 23 бал.

У брашуры даецца агляд жыцця БССР, склад кіраўнічых органаў, разыўцьцё тэхнікі й эканомікі рэспублікі ў другім квартале 1962 году.

КРЫЖАСЛОУЕ

Ад складальніка:

Паважаныя чытачы! Пры выхадзе ў сьвет нашага першага крыжаслоўя хочам зрабіць некаторыя засцярогі: літары **Ё** і **Е**, **І** і **И**, **У** і **Ў** у нашым крыжаслоўі могуць замяніць адна адну. Мяккія знакі ў апострафы прапушчаюцца.

ГАРЫЗАНТАЛЬНА:

1. Беларускі пісьменнік (імя ў прозе).
11. Гатунак скуры.
12. Прозвішча эгіпецкага маршала.
13. Каля.
15. Нямецкае жаноцкае імя ў родным склоне.
16. Ім паліваецца мяса.
17. Дзіве літары, што чародуюцца ў беларускай мове (залежна ад націску).
18. Цывіце ўвосені на Беларусі (бязь першай літары).
20. Належыць Польцы Эве.
22. Зрабіўся мокры.
23. Асабовы займеннік.
26. Амерыканская радыёстанцыя ў Берліне.
27. Лісіная хата.
28. Прафэсія.
29. Зерне высокай якасці.
32. Ёсьць пад іртамі (лыжамі).
35. Санлівы (пагардліва).
37. Бром (скарот).
38. Лірычны верш.
39. Амерыканская арганізацыя, што змагаецца з алькагалізмам (ініцыялы).

Б. Міхалюк

40. Частка прасторы.
41. Зывер, што захаваўся толькі ў Беларусі.
42. Акадэмія Навукаў (скарот).
43. Рака ў Афрыцы.
46. Злучнік (падвойны).
48. Сам сябе кармлю.
49. Асабовы займеннік у вінавальным склоне.
50. Паўночны вецер.
52. Сцэнічная паэма Янкі Купалы.

ВЭРТЫКАЛЬНА:

1. Роля Смаленшчыны ў гісторыі Беларусі.
2. Асабовы займеннік у родным склоне.
3. Аськепак.
4. Алькагольнае пітво.
5. Адзінкі электрычнага супраціву.
6. Мужчынскі голос.
7. Абедаем.
8. Частка абеду.
9. Вымерлы зывер, што жыў раней у Беларусі (бязь першай літары).
10. Заваёўнікі Філіпінаў у 1942 г. (два

НОВЫЯ ВЫДАНЬНІ

КНІГІ:

Багровіч, Андрэй. Жыхарства Беларускае ССР у съятле перапісу 1959 г. Нью-Ёрк—Мюнхэн. Беларускі Інстытут Навукі й Маствацтва, 1962, 88 бал.— Скарот па-ангельску. Цана 1.00 дал.

З ангельскага скарату:

“... The Soviet census of January 15, 1959 found the population within the borders of the Byelorussian SSR to be 8 055 000. Twenty years before, at the beginning of 1939, within the same territory there lived a population of 9 344 000. This indicates a decrease of 1 289 000, or 13.4%.

... It is important to keep in mind, that the decrease of 1 289 000 does not reveal all the actual demographic los-

- ses. Also the normal expected natural yearly increase of population disappeared entirely. The typical rate of the yearly natural population growth in Byelorussia in the 20th century was 2%. On this basis from 9 344 000 of 1939 in 1959 we would expect 13 878 000, and with an addition of 222 000 known immigrants for the same period of time, even 14 100 000. Since the census revealed only 8 055 000, it means, that the twenty years demographic deficit of the republic is 6 045 000. One third of that, 2 000 000, are direct or indirect World War Two losses. Two thirds, or 4 000 000, are direct or indirect consequences of political terror, mass deportations and forcible resettlements to remote, mainly Asian, lands of the Soviet empire.”

Printed by Ukrainian American Press — 114 St. Marks Place, New York 9, N.Y.